

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Groene kerken stap voor stap opbouwen van dr. Martine Vonk
- Actualiteiten uit het hoofdbestuur
- Functioneringsgesprekken met predikanten?
- Nieuws uit de provinciale afdelingen Groningen en Zuid-Holland

VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

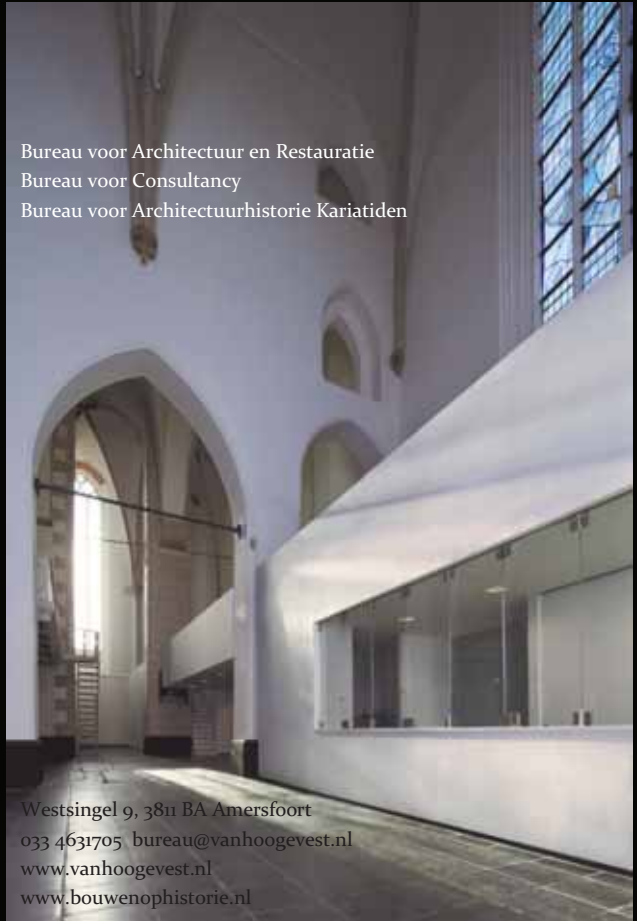

van hoogevest architecten

restauratie
 nieuwbouw
 herbestemming
 herinrichting
 onderhoud
 historisch onderzoek
 bouwadvies

Bureau voor Architectuur en Restauratie
 Bureau voor Consultancy
 Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

Westsingel 9, 3811 BA Amersfoort
 033 4631705 bureau@vanhoogevest.nl
 www.vanhoogevest.nl
 www.bouwenophistorie.nl

Bouwen tussen heden en verleden

Voorstraat 7 Postbus 3 4233 ZG Ameide Telefoon (0183) 60 66 00 Fax (0183) 60 26 67

Koninklijke Woudenberg is in het bezit van het certificaat Erkend Restauratie Bouwbedrijf

Paaskerk Amstelveen

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Uw digitaal kerkelijk bureau: SKG Collect!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

Cantor gaat volledig op de digitale toer...met de best verstaanbare kerkgeluidsinstallaties

Wij zijn genomineerd door Nederlandse kerkbesturen en rentmeesters van de grootste kerken als vakbedrijf..

Volledige besturing vanaf een laptop, Ipad en een speciale kosterregeling die gemonteerd kan worden in bijvoorbeeld de kosterbank voor noodzakelijke inregelingen

Instelbare presets zoals:

1. voorgangers met zachte stem,
2. voorgangers met harde stem,
3. volle kerk,
4. halfvolle kerk,
5. etc. etc.

Maar bovenal sterk verminderde galmwerking van de kerkzaal door exclusieve digitale geluidsruilen die ter plaatse gevoed worden uit het lichtnet zonder extra versterkers.

24 uurs service
overal in Nederland

Onze kennis van zaken
zetten we feilloos om in adviezen
voor de meest geschikte apparatuur
en het beste geluid ook in úw kerk!!!

Dialoog Church Sound

Bolognalaan 6

5632 RL Eindhoven

☎ 040 – 2420840

☎ 040 – 2426125

🌐 www.cantorsound.nl

✉ info@cantorsound.nl

Dialoog Church Sound ... van het goede het beste!

De VKB heeft in samenwerking met Marsh en Mercer het totaalpakket aan collectieve polissen verbeterd. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA hiaatverzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoon Pieter Stoeltie | T: 020 -54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com**Uw contactpersoon**Tibaut Gaspers | T: 010 - 40 60 964 | E: info.vkb@mmc.com

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
 Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
 W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris en 2^e penningmeester
 Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester
 mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
 M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid
 Prof. ir. M.J.L. Tiernego, Breda, lid
 Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma, H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
 E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
 Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
 Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 22,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 20,- per abonnement.
 Abonnementsprijs voor niet-leden € 27,- per abonnement.
 Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW.
 ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
 © juli/augustus 2013

Foto omslag

Kerkgebouw hervormde gemeente Piershil

INHOUD

Kerkbalans 2014	243
Groene kerken stap voor stap opbouwen	244
Koninklijke onderscheiding	246
Actualiteiten uit het hoofdbestuur	247
Functioneringsgesprekken met predikanten?	249
Met Kerkbalans het jaar rond	251
Meer zicht op werken in de kerk	252
Lutheranen kozen nieuwe synode	252
Protestantse gemeente Alkmaar sluit drie kerken	252
Workshop VKB: Actualiteiten van predikantstraktementen en –pensioenen	253
Restauratie Nieuwe Kerk van Delft gestart	254
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	254
Nieuws uit de provincies	255, 258
Kalender voor de kerkrentmeester	256
Koning toch beschermheer van NBG	260
Walckerorgel Grote Kerk Wildervank 100 jaar	260
Workshop VKB: zorg voor het orgel en rol en betekenis van de orgeladviseur	261
Agenda voor kerkrentmeesters	264
Orgel Laurentiuskerk Kimsword gerestaureerd	266
Eerste gereformeerde kerk naar SOGK	266
Museum Catharijneconvent gaat zich bezighouden met behoud religieus erfgoed	266
Kerk hervormde gemeente Zegveld 150 jaar	266
De nieuwbouw op Hydepark	267
Nationale orgeldag Macht en pracht in combinatie met Open Monumentendag	268
KPN stopt met kerktelefoon	268
Folders en actiemateriaal voor Kerkbalans 2014	269
Stichting biedt hulp als kerk moet sluiten	270
Kerksluiting Den Haag mag doorgaan	270
Onderscheidingen van de VKB	271
De orgelbank	272
Boek over 'het juweel' van Nijeholtpade	272
Kerkendag in jarig Nijkerk	272

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Kerkebalans 2014

In 2014 is het al weer 40 jaar dat de jaarlijkse geldwervingsactie van de plaatselijke gemeenten gebruik maakt van het motto "Kerkebalans". Kerkebalans 1974 was meteen een groot succes. Van de eerste 120 gemeenten vertoonde de opbrengst een gemiddelde stijging van 15 procent, vergeleken met het voorgaande jaar. "Daarmee zijn we de inflatie voorgebleven", kon een verheugde ds. W.H. den Ouden, die secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving was, destijds in de Hervormde synode melden.

Anno nu is er sprake van afnemende opbrengsten bij tal van gemeenten. De geldwerving is een serieuze aangelegenheid geworden. Hogere of gelijkblijvende opbrengsten zijn geen vanzelfsprekendheid meer.

Van buiten komen er ook ontwikkelingen op de gemeenten af. Zo was recent in het nieuws dat de commissie-Van Dijkhuizen, die zich in opdracht van het kabinet moest buigen over een mogelijke herziening van de inkomstenbelasting, met het voorstel komt de giftenaftrek af te schaffen. Uit onderzoek zou blijken dat de aftrekregeling geen noemenswaardig effect heeft op de mate van vrijgevigheid. Dat moet nog maar blijken, als dit voorstel daadwerkelijk wordt overgenomen. Op korte termijn kunt u hier niets mee, maar het zijn wel donkere wolken op de achtergrond.

Perspectief biedt het voornemen van de Staatssecretaris van Financiën om het al per 1 januari 2014 mogelijk te maken periodieke giften die via een schenkingsovereenkomst tussen gevende en ontvangende partij worden vastgelegd fiscaal aftrekbaar te maken. De Belastingdienst zal hiertoe een eenvoudige model-schenkingsovereenkomst als downloadbaar bestand ter beschikking stellen op www.belastingdienst.nl. Ter verduidelijking: het gaat hier om het vervallen van de verplichting om de periodieke giften bij notariële akte vast te leggen. Juist een jaarlijkse geldwervingsactie als Kerkebalans met grotere toezeggingen biedt hiervoor kansen aan uw gemeente.

Wat u in ieder geval niet kunt negeren: SEPA (Single Euro Payments Area). Het betalingsverkeer in Nederland verandert. Binnen Europa wordt de manier van betalen gelijkgetrokken. Bovendien krijgen consumenten extra bescherming. Het project vanuit de landelijke kerk heeft ingezet op het SEPA-proof krijgen van de Protestantse Kerk in Nederland per 1 juli 2013.

De eerste folder die onder verantwoordelijkheid van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving voor de actie Kerkebalans 1974 werd uitgegeven.

Dat dit bij alle gemeenten gelukt is, is niet zeker. De enquête die u als gemeente ontving van de Dienstenorganisatie en de VKB moet daar meer inzicht in geven.

Maar niet klaar zijn voor SEPA bij de actie Kerkebalans is geen optie. De algemene Europese incasso is echt anders dan de huidige versie. Ook een IBAN-Acceptgiro komt in de plaats van de huidige euro-Acceptgiro. Op de hoofdpagina van de landelijke kerk (www.pkn.nl) treft u de vraag aan: SEPA – Bent u klaar? Dat is een link naar een aparte pagina met veel informatie. Ook in SKG Nieuws treft u uitgebreid informatie aan. SKG kan ook zaken regelen voor gemeenten die via SKG hun betalingsverkeer uitvoeren. Ook de website van Kerkebalans (www.kerkebalans.nl) onderstreept dat de voorbereiding op SEPA van groot belang is.

Kortom, het is belangrijk om tijdig te starten met het voorbereiden van Kerkebalans 2014. Niet alleen organisatorisch, maar ook om tevoren na te denken over de doelgerichte communicatie met de leden van de gemeente. Gemeentelieden willen weten waarvoor ze geven en wat er zoal met de bijdragen wordt gedaan. Een op de diverse doelgroepen toegesneden verhaal zal in de regel het meest effectief zijn. Duidelijkheid op het gebied van de cijfers en een appèl op geloof en betrokkenheid bij het gemeente-zijn zijn eveneens belangrijke voorwaarden voor een succesvolle geldwerving.

Dan is het te hopen dat ook uw gemeente na afloop van de actie kan zeggen de inflatie voorgebleven te zijn.

Groene kerken stap voor stap opbouwen

Dr. Martine Vonk

De kerk en milieuzorg. Lange tijd werden die nauwelijks in een adem genoemd, maar daar lijkt verandering in te komen. Waar eerst vooral de nadruk lag op ons persoonlijke heil of relaties met andere mensen, is er nu steeds meer aandacht voor hoe we omgaan met deze aarde, met de natuur en het milieu. En ook het onrecht dat samenhangt met onze consumptiepatronen. Bijbelteksten die spreken over de schepping en omgang met geld en goed worden als het ware herontdekt. Hebben we er al die tijd overheen gelezen?

De cultuur waarin we leven bepaalt mede hoe we de bijbel lezen en interpreteren. Soms nemen we dingen als vanzelfsprekend aan, of lezen we er overheen, totdat we opeens zien dat het anders zit. Tweehonderd jaar geleden was het onder anderen William Wilberforce die het onderwerp van slavenhandel onder de aandacht bracht. Tot die tijd werd deze praktijk zelfs verdedigd op grond van de bijbel. Wilberforce liet echter zien dat slavenhandel mensonwaardig en zeer onrechtvaardig was. Het vroeg een lange adem, want vaste patronen moesten veranderd worden en het zette de samenleving (en de economie!) volledig op zijn kop, maar langzaam drong het door dat er een verandering nodig was, ook vanuit christelijk oogpunt.

Dit zou ook weleens kunnen gelden voor hoe we omgaan met de aarde, met het onrecht in economische systemen, of de klimaatverandering. Na het Conciliair Proces in de jaren '80, lijkt de noodzaak voor milieuzorg en duurzaamheid opnieuw tot de kerk door te dringen. De verhalen over klimaatverandering, armoede en onrecht houden ons een spiegel voor en brengen een herbezinning op gang. Maar niet alleen bezinning, ook actie: meer en meer kerken willen zich inzetten voor de bescherming van biodiversiteit en het

terugdringen van klimaatverandering.

Bijbelse grondlijnen

Eerst kijken we naar de bezinning. De christelijke visie op de aarde begint met de erkenning dat deze aarde van God is.¹ Daardoor heeft de natuur waarde in zichzelf, voor God, los van een direct menselijk nut. De aarde is goed (Hebreeuws: tov) gemaakt. De mens is als geschapen wezen onderdeel van de schepping en is gevormd uit 'stof der aarde', uit humus. Dat woord heeft dezelfde basis als het Engelse begrip *humility*. Nederigheid betekent dat we onze plaats kennen ten opzichte van God en de aarde. Tegelijk is de mens gemaakt naar het 'beeld' van God. In ons en door ons is iets van Gods karakter zichtbaar. De opdracht tot het bewerken en bewaren van de aarde kunnen we vertalen in een duurzame en zorgzame ontwikkeling van de aarde, waarin mens en natuur tot hun recht komen. We leven in een gebroken wereld. Nadat de mens uit het paradijs werd verdreven, vervloekte God ook 'de akker' om wat de mens had gedaan.² In Romeinen 8:22 schrijft Paulus: "Wij weten dat de hele schepping nog altijd als in barensweeën zucht en lijdt." De schepping heeft pijn. Dit is ook een gevolg van onze hebzucht die leidt tot uitputting van natuurlijke hulpbronnen. In ons eigen land is veel natuur verdwenen. De populatie van de veldleeuwerik is de laatste decennia bijvoorbeeld met 95% achteruitgegaan. In dezelfde brief schrijft Paulus (Rom. 8:19-20a): "De schepping ziet er reikhalzend naar uit dat openbaar wordt wie Gods kinderen zijn. Want de schepping is ten prooi aan zinloosheid..." De schepping kijkt uit naar herstel en vernieuwing. Dat herstel begint bij Jezus en vraagt vervolgens dat wij navolging serieus nemen.

Herstel voor de mens en de aarde is

de kern van het christelijk geloof. In Johannes 3:16 staat dat God de aarde (letterlijk: de kosmos) zo liefhad dat Hij zijn enige Zoon stuurde om dit herstel te bewerkstelligen.³ God laat de schepping niet los en heeft zelf de weg geopend voor verzoening en herstel. Dat geeft hoop te midden van de ons omringende milieuproblemen. Interessant daarbij is de visie op de nieuwe aarde. In de Bijbel worden twee begrippen gebruikt voor 'nieuw', namelijk *neos* (vervangen) en *kainos* (vernieuwen). Als de Bijbel spreekt over een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, wordt het woord *kainos* gebruikt.⁴ Dat betekent dat er niet een totaal nieuwe aarde komt, maar dat de aarde vernieuwd zal worden en wat goed is, blijft. Dat geeft perspectief en zin aan wat we hier op aarde doen.

De Thora geeft een aantal principes voor zorgvuldig landgebruik, gericht op wat wij duurzaamheid noemen. In Leviticus 19:9-10 staat dat wat bij de graanoogst en wijnoogst blijft liggen, bestemd is voor de arme en de vreemdeling. De Israëlieten mochten niet alles tot de laatste korrel oogsten, maar moesten overlaten voor anderen. Een ander principe gaat over rust voor mensen, dieren en het land. Leviticus 25:2-7 roept de Israëlieten op om elk zevende jaar een sabbatsjaar te houden en het land braak te laten liggen. Dit principe stelt ons voor ethische vragen. Gaan we niet veel te ver met het voortdurend oprekken van productie per hectare en per dier? Wanneer is er rust voor de bodem, voor mens en dier? Deze sabbatsjaren monden uit in het jubeljaar, het 50^e jaar, waarop het land weer verdeeld zou moeten worden zoals oorspronkelijk bedoeld. Een principe dat de spiraal van structurele armoede doorbreekt. Hoewel milieuredenen hierbij geen rol speelden, waarschuwt de bijbel

Dr. Martine Vonk

al voor overconsumptie en het gevaar van hebzucht. Jezus was in de Bergrede kort en duidelijk: je kunt niet God dienen én de Mammon (Aramese woord voor geld). Uiteindelijk sluiten die elkaar uit. Begeerte ontnemt het zicht op het belang van de ander en kan aanzetten tot onrecht en uitbuiting van de aarde. Nu de gevolgen van onze overconsumptie steeds meer zichtbaar worden, doet dit een nog krachtiger appél op mensen om keuzes te maken die passen bij de draagkracht van deze aarde en rechtvaardigheid naar onze naaste.

Kerkelijk beheer

Als kerk kun je dit vertalen naar heel praktische keuzes. Een punt waar veel winst te halen is, is het energiegebruik van het gebouw. De eerste stap daarbij is goede isolatie en energiebesparing. Waar lekt warmte weg? Waar blijven lichten branden? Zoek hoe dit verholpen kan worden. De volgende stap is inkoop van groene elektriciteit. Een aantal kerken heeft inmiddels zelf zonnepanelen op het dak gelegd. Ook een warmtepompinstallatie kan goed werken in een kerk. Bij nieuwbouw kan dit uiteraard vanaf de basis worden opgebouwd, maar ook in bestaande bouw is technisch gezien veel mogelijk.

Een tweede punt waar het beheer invloed heeft, is de inkoop van materialen. Kies hierbij voor zo duurzaam en eerlijke mogelijke producten. Denk bijvoorbeeld aan eerlijke koffie en thee, biologische

koek, kopjes in plaats van plastic bekertjes, afbreekbare schoonmaakmiddelen en zeep. Voor de kinderen is eko-dixsap een gezond alternatief voor limonade (vooral voor limonade die overwegend uit suiker en kleurstoffen bestaat). En waarom niet een doosje rozijntjes in plaats van de schalen met snoep? Ook papier kan milieuvriendelijk worden ingekocht, voor de liturgie, de kindernevendienst en voor het toilet. Nieuwsbrieven worden meer en meer digitaal verspreid en ook de liturgie verschijnt steeds vaker op de beamer, waardoor het papiergebruik vermindert. Of denk aan de bloemen die worden gebruikt in de liturgische schikking. Moeten daarvoor 's winters rozen uit Kenia worden ingevlogen? We kunnen ook kiezen voor wat het seizoen ons biedt en dat is 's winters minder uitbundig dan in de zomer. Zelfs voor avondmaalswijn is een biologische en fair alternatief: Grace, verkocht door Wine of Hope.

Een derde mogelijkheid om te kiezen voor duurzaamheid ligt in de grond om de kerk. Wellicht is het mogelijk wat tegels te verwijderen en een inheemse tuin aan te leggen, met planten die voedsel en schuilplaats bieden aan insecten, vlinders en vogels. Ook een egelschuilplaats vraagt weinig ruimte, gewoon een hoop met takken en bladeren. Kerken met meer grond kunnen kiezen voor een groter natuurerrein of een natuurspeelplaats voor kinderen uit de buurt. Of adopteer als kerk een stukje natuurgebied in

de omgeving. Onder de vlag van A Rocha werken in verschillende plekken in Nederland kerken samen aan lokaal natuurbeheer. Ook zijn er kerken die grond gebruiken om groenten te telen voor de voedselbank. En zorg uiteraard voor voldoende fietsenrekken rond de kerk, want fietsen bespaart veel CO²-uitstoot.

Een vierde mogelijkheid gaat over geld. Welke bank beheert uw geld? Weet u waar deze bank de kerkelijke euro's in belegt? Kies voor een eerlijke en duurzame bankrekening, waarbij het geld goed wordt besteed. Of investeer via organisaties als Oikocredit.

Volhouden

Om de kerk duurzamer te maken, is het belangrijk dat dit niet alleen door het kerkelijk beheer wordt getrokken. Het moet ook gedïntegreerd worden in het onderwijs in de gemeente. En onderschat niet hoeveel kennis er vaak al aanwezig is onder de gemeenteleden zelf. Ik wil afsluiten met een aantal tips om duurzaamheid in de kerk blijvend te versterken.

■ Sluit zoveel mogelijk aan bij activiteiten die er al zijn en benadruk daarbij hoe het beter kan. Hamer niet teveel op wat fout is. Opent u bijvoorbeeld het kerkelijke seizoen met een grote barbecue-maaltijd, wees creatief en kijk of u kunt kiezen voor lokaal, biologisch of scharrelvlees. Beter een klein, maar goed stukje vlees dan goedkope hamburgers waarvan u het verhaal niet kent. Nodig desnoods de slager/boer zelf uit om over zijn passie te vertellen.

■ Sluit aan bij waar mensen mee bezig zijn. Vraag mensen niet voor een commissie, maar wel voor een korte activiteit. Weet waar mensen hun interesse ligt en laat hen daar iets over vertellen. Mijn ervaring met kerken is dat er vaak veel meer kennis aanwezig is rond duurzaamheid dan mensen in eerste instantie denken. Dit heeft soms ook te maken met hoe we het noemen. Een 'milieugroep' nodigt misschien niet uit, maar als het wordt vertaald naar energieadvies of kooktips werkt

het vaak beter. Mensen die handig zijn kunnen bijvoorbeeld worden gevraagd om mee te helpen met het opzetten van een Repaircafé voor in de buurt.

- Zoek naar kleine haalbare successen en vier die ook!
- Communiceer goed over de resultaten. Als je eerlijke koffie en thee schenkt, reken dan eens uit hoeveel premie dit oplevert voor de lokale coöperaties. Als je als kerk aan energiebesparing doet, laat weten hoeveel dat na een half jaar heeft opgeleverd. Als je een autovrije zondag organiseert (wat trouwens ook heel prettig is voor de buurt), reken dan uit hoeveel CO2 je hebt bespaard. Dat motiveert. Mensen krijgen ook het gevoel dat het zin heeft!
- Probeer het beheer te laten aansluiten bij het onderwijs: via de preek, via een cursus voor geïnteresseerden, zoals de Micha-cursus. Zo breng je hoofd, hart en handen bij elkaar.
- Zoek mensen die jou inspireren. Dat kunnen beheerders zijn van andere kerken die al ervaring

hebben met verduurzaming van de kerk, via bijvoorbeeld www.groenekerken.nl. Maar denk ook aan lokale milieuorganisaties, fair trade gemeenten of transition towns, waarbij mensen zich met veel plezier inzetten voor verduurzaming van hun omgeving en versterking van de lokale economie.

Zo bouwen we met elkaar, stap voor stap, aan groene kerken in heel ons land.

Mevr. Martine Vonk is coördinator van de Noach Alliantie, www.noachalliantie.nl, www.martinevonk.nl

- ¹ Zie bijvoorbeeld Psalm 24:1: "Van de HEER is de aarde en alles wat daar leeft, de wereld en wie haar bewonen..."
- ² Genesis 3:17.
- ³ Zie bijvoorbeeld ook de tekst van Kolossenzen 1:19-20.
- ⁴ Zie 2 Petrus 3:13. Zie ook Wim Rietkerk, *De aarde en haar toekomst* (Kampen: Kok Voorhoeve, 1991), 30-38, in 2009 in

een geactualiseerde versie uitgegeven onder de titel *De titanic achterna? Over de toekomst van de aarde* (Kampen: Kok, 2009).

■ **Eerste gereformeerde kerk naar SOGK**

De Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK) nam op 21 juni jl. de gereformeerde kerk in Westeremden over van de protestantse gemeente. Het is de eerste gereformeerde kerk en de tweede kerk in het dorp die aan de stichting wordt overgedragen.

Met de overdracht van het rijksmonument heeft de SOGK 66 kerken, twee synagogen, vier vrijstaande torens en 36 kerkhoven / begraafplaatsen in haar bezit.

De stichting verwacht dit jaar nog meerdere overnames, gezien de problemen die eigenaren hebben om hun gebouwen en terreinen in stand te houden, aldus een bericht in het Dagblad van het Noorden van 12 juni 2013.

Alles wat voor uw kerkgebouw/ renovatie nodig is:

- collectebussen, collectezakken + rekken
  - liturgieborden, - doopvont
  - avondmaalserviezen, linnen, tafels,
  - kerkbanken, stoelen, kathedr, lezenaar, preekstoel, knielbanken.
- Ook stofferen van kerkbanken.

MEUBELMAKERIJ

Louis Meijer

Correspondentie adres:
Gersteveld 36, 3902 ES Veenendaal
Showroom: Bobinestraat 1B, 3903 KE Veenendaal
Telefoon 0318-52 99 74, www.kerkinterieur.nl

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken voor uw kerkzaal of bijgebouw?

Kijk voor modellen
en prijzen:
www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken?
of komen wij naar U toe?
Tel. 0183-50 50 85

Vernieuwing van uw interieur

Flexibiliteit, functionaliteit door verbondenheid en eenheid

Nijverheidsweg 15a, 1271 EA Huizen, 035 - 524 03 15

www.trigonbv.nl

Actualiteiten uit het hoofdbestuur

W.G. Roseboom

Op zaterdag 25 mei jl. kwam het hoofdbestuur in "De Aker" te Putten in vergadering bijeen. In zijn openingswoord memoreert de voorzitter het overlijden op 4 mei 2013 van drs. Karel van de Wetering, die sinds 2009 lid was van het hoofdbestuur van de VKB. Daarna leest hij een kort in memoriam voor dat in "Kerkbeheer" van juni 2013 wordt opgenomen en wordt een ogenblik stilte in acht genomen. Hierna leest de voorzitter een passage uit Jesaja 42 en gaat voor in gebed

Gebouwen

De voorzitter deelt mee dat er op 30 mei a.s. een tweede expertmeeting wordt gehouden over de plannen van de Dienstenorganisatie van de Kerk om eventueel een landelijke stichting op te richten, zodat plaatselijke kerken en gemeenten het kerkgebouw kunnen overdragen, als men plaatselijk geen gelegenheid en mogelijkheden meer heeft om het gebouw zelf in stand te houden en ook geen kans ziet het gebouw door een lokale stichting te laten exploiteren. De voorzitter en prof. ir. Martin Tiernego zullen namens de VKB aan deze expertmeeting deelnemen.

Hierna wordt stil gestaan bij de positie van de Commissie orgelzaken voor de Protestantse Kerk in Nederland (COZ). De instelling van de COZ is gedaan vanuit het toezien van de kerk op de vermogenrechtelijke aangelegenheden van de gemeenten. Het is de kerk een zorg dat gemeenten niet in de (financiële) problemen komen en dat goederen van de gemeente zorgvuldig worden beheerd. Dit betreft niet alleen het toezien op de financiën, maar ook het beheer van bezittingen die van grote (historische) betekenis zijn, waaronder het kerkorgel. Vanuit die filosofie bezien zou, hoewel misschien formeel niet verplicht, vanuit een zorgvuldig en goed kerkrentmeesterlijk beheer, het college van kerkrentmeesters materieel verplicht zijn een advies bij COZ inzake orgelaangelegenheden aan te vragen. Besloten wordt deze visie in het overleg van het Platform van de RCBB's (Regionale Colleges voor de Behandeling van Beheerszaken) in te brengen.

Mensen

Het hoofdbestuur besluit drs. Jacques la Croix, lid van het hoofdbestuur en voorzitter van de Commissie beheer kerkelijke begraafplaatsen van de VKB, voor te dragen voor herbenoeming in het bestuur van de LOB (Landelijke Organisatie Begraafplaatsen). Verder besluit het hoofdbestuur om de heer Max van der Klooster, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de hervormde gemeente Dordrecht, te benoemen als lid van de COZ. Vervolgens besluit het hoofdbestuur de

zittende leden van het dagelijks bestuur voor een nieuwe periode van een jaar te herbenoemen.

Er wordt een notitie besproken over werving en selectie voor het vervullen van de vacatures in het hoofdbestuur en de commissies van de VKB. De voorzitter wijst er op dat enige urgentie om in bestaande vacatures te voorzien, wel aanwezig is, daarbij rekening houdend met het feit dat de komende vier jaren volgens het huidige rooster van aftreden van verschillende hoofdbestuursleden afscheid wordt genomen als zij de statutair bepaalde maximum zittingsduur hebben bereikt. Hij vraagt de afdelingsvertegenwoordigers in het hoofdbestuur in eigen kring en regio uit te zien naar geschikte kandidaten. Besloten wordt een commissie in te stellen die de werving en selectie van kandidaten gaat organiseren. Deze commissie zal het hoofdbestuur uiterlijk het komende najaar van advies dienen.

Voorts wordt een rapportage van voortgangsgesprekken met hoofdbestuursleden van de VKB besproken. In het kader van de bestuurlijke vernieuwing werd in november 2010 besloten te starten met een proef om dergelijke gesprekken te houden. Deze zijn erop gericht om bij individuele gesprekken in te gaan op vragen bij een eventuele aanvaarding van een herbenoeming. Omdat alle gespreksdeelnemers aangaven zich prettig en erkend te voelen en hun opvattingen heel goed kwijt te kunnen, wordt besloten het proefkarakter te wijzigen in een definitieve aanpak hiervan.

Verder wordt er door de heer Maarten Barendrecht, die vanuit de VKB zitting heeft in het GOP (Georganiseerd Overleg Predikanten) mededeling gedaan over de stand van zaken rond de onderhandelingen over de hoogte van de tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering. Nadat er begin dit jaar commotie was ontstaan naar aanleiding van de voorgenomen verhoging van de tegemoetkoming premie ziektekostenverzekering, hebben de gemeenten bericht ontvangen dat er opnieuw zou worden onderhandeld. Deze onderhandelingen zijn op dit moment vastgelopen. Aangezien de delegatie namens de kerk onderhandelt namens de kleine synode, zal de delegatie de ontstane situatie onder de aandacht brengen van het moderamen. Vooralsnog blijft het hoofdbestuur van mening dat predikanten, gelet op hun positie, geen aanspraak kunnen maken op deze verhoging. De afspraak wordt gemaakt dat de heer Barendrecht een publicatie voor "Kerkbeheer" zal schrijven. Verder zal het hoofdbestuur in zijn contacten met predikantendelegaties de positie van de predikant, mede op basis van de brochure "De dominee, roeping en beroep", weer eens helder aan de orde stellen. ►

Tenslotte bespreekt het hoofdbestuur het rapport "Méer zicht op werken in de kerk", samengesteld door CNV Publieke Zaak en de VKB, waarin de resultaten van een in de Protestantse Kerk in Nederland gehouden arbeidsmarktonderzoek vermeld zijn. In dat rapport, dat onlangs aan de voorzitter van de synode is gepresenteerd, blijkt duidelijk dat er geleidelijk aan wordt overgegaan van de diensten van betaalde functionarissen naar onbetaalde vrijwilligers. In verband met het jaarthema "Mensen" dat voor 2014 geldt, zullen elementen uit dit rapport samen met de Dienstenorganisatie verder bestudeerd worden. Bovendien zal aandacht worden besteed aan de vraag hoe het beste de deskundigheidsbevordering van vrijwilligers kan worden aangepakt. Daarbij zal ook gekeken worden naar de onderdelen die bij de bezuinigingen het meest worden getroffen. Vooralnog bestaat de indruk dat door het zo lang mogelijk handhaven van de pastorale verzorging, de kerkrentmeesterlijke beheerskant in de gemeente het kind van de rekening wordt.

Organisatie

Er wordt teruggekeken naar het op 6 april 2013 gehouden VKB-Congres dat in alle opzichten als zeer geslaagd wordt beschouwd. Er is grote waardering voor de beide inleiders en de presentatie van het boek van dr. Regnerus Steensma. Voorts waren er zeer positieve reacties op de workshops. Ook het partnerprogramma, dat voor het eerst tot de mogelijkheden behoorde, sloeg goed aan. Het hoofdbestuur concludeert dat in feite geen enkele kerkrentmeester dit congres mag missen, want juist dan wordt hen, zowel door de standhouders als via de inhoud van de workshops, de gewenste informatie op maat gratis verstrekt. Een geweldige stimulans is de VKB/Marsh en Mercer Award voor kerkrentmeesters, waarover in 'Kerkbeheer' van mei 2013 (pag. 171) nadere informatie wordt verstrekt.

Daarom besluit het hoofdbestuur om ook de algemene vergadering 2014 weer in congresvorm te houden. Helaas is het NBC in Nieuwegein in april 2014, behalve op 19 april (Stille Zaterdag), niet beschikbaar. Vandaar dat overleg wordt gevoerd met de Reehorst te Ede waar nu een optie is genomen voor zaterdag 12 april 2014. Met het oog op het jaarthema "Mensen" wordt een beroep gedaan op de afdelingsbesturen om er nu reeds over na te denken of zij elementen van dat jaarthema in het komende najaar tijdens regiobijeenkomsten aan de orde willen stellen. Denkbaar is in het kader van bepaalde onderwerpen bedrijven (b.v. standhouders van het congres) te vragen of zij op die regiobijeenkomsten aanwezig kunnen zijn, zodat kerkrentmeesters 'om de hoek' hun producten en diensten ter beschikking kunnen krijgen.

Vervolgens bespreekt het hoofdbestuur een notitie Kerkdialoog. Het KKA zal in een pilot de mogelijkheid gaan aanbieden om op te treden als mediator bij mogelijke conflicten in plaatselijke gemeenten ingeval van, bijvoorbeeld, sluiting van gebouwen en/of inperking van formatieplaatsen. Hiervoor worden via KKA professionele mediators ingezet. Bij de opzet van deze pilot worden

naast KKA en VKB ook de Maatschappij van Welstand, de SKG en de Dienstenorganisatie van de Kerk betrokken. Het hoofdbestuur vindt het belangrijk zijn medewerking te verlenen bij het oplossen van plaatselijke geschillen en is bereid aan een voorgesteld proefproject mee te doen, waarbij het projectsecretariaat bij de VKB wordt gevestigd. Over de verdere aanpak, die zich meer in de breedte van de problematiek zal uitstrekken, zal het hoofdbestuur zich nader beraden.

Voorts bespreekt het hoofdbestuur een notitie over de continuïteit van het werk van de redactiecommissie van "Kerkbeheer" en de impact in alle facetten bij een mogelijke toekomstige digitale uitgave van "Kerkbeheer". Het hoofdbestuur dat ook kennis heeft gekregen van enkele elementen uit het in april 2012 gehouden lezersonderzoek, stelt nog eens vast dat "Kerkbeheer" een sterk element is bij de uitvoering van werkzaamheden van de kerkrentmeesters. Besloten wordt een projectgroepje te vormen, zodat dit in samenhang met mogelijke andere aanpassingen aan de website kan worden gezien. In de novembervergadering zal de werkgroep over deze zaken rapporteren aan het hoofdbestuur.

Mededeling wordt gedaan van het feit dat het bestuur van de afdeling Groningen op 11 september 2013 voor haar leden een bijeenkomst belegt ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van de afdeling, waarbij een gedenkboekje "Werken in en voor de Kerk", dat samengesteld is door de heer Rook Belder, zal worden gepresenteerd.

De voorzitter doet mededeling van het resultaat van een gesprek met het platform RCBB's waarin hij het samenwerkingsmodel tussen Kerk en VKB nog eens duidelijk heeft toegelicht, want kennelijk waren hierover misverstanden gerezen. Voor het optimaal dienstbaar zijn aan de plaatselijke gemeenten en indirect voor de Kerk in zijn geheel, is een nauwe samenwerking tussen Kerk en VKB onontbeerlijk. De VKB hanteert hiervoor het model van een z.g. Klavertje 4 (Vanuit de Kerk de RCBB en de gemeenteadviseur kerkbeheer de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen en de VKB, via de afdelingen). Het platform RCBB's heeft zich hierover in positieve zin uitgesproken. Nagedacht wordt over de aansturing en de verdere coördinatie hiervan. Besloten is dat het zeer nuttig is om tenminste één keer per jaar een dergelijk overleg van het platform RCBB's en de VKB te houden.

De volgende vergadering van het hoofdbestuur is op 28 september a.s.

De heer Roseboom is secretaris van het hoofdbestuur van de VKB.

Functioneringsgesprekken met predikanten?

Dr. J.D.Th. Wassenaar

In april 2012 besloot de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland om jaargesprekken in te voeren tussen de kerkenraad en de predikant/kerkelijk werker. De synode ziet die gesprekken als een noodzakelijk middel ter bevordering van de kwaliteit van de gemeente en de predikant/kerkelijk werker. In november 2012 besloot de synode tot kerkordelijke verankering van de gesprekken. Met het oog daarop is inmiddels een voorstel tot wijziging van een ordinantie van de kerkorde geformuleerd. In de toelichting wordt benadrukt dat jaargesprekken geen functioneringsgesprekken zijn. In de voorgestelde ordinantietekst lezen we: 'De gelijkwaardigheid van de ambten bepaalt het karakter van de jaargesprekken.'

Gelijkwaardige dialoog

Voor het jaargesprek geldt volgens het synodebesluit van april 2012:

- het wordt gevoerd in het kader van het beleidsplan van de gemeente en het werkplan en werkverslag van de predikant/kerkelijk werker;
- het heeft het karakter van een open, vertrouwelijke en gelijkwaardige dialoog, waarin alle betrokkenen zich ervoor inzetten om positief-kritisch te reflecteren op eigen en anderen houding, handelen en functioneren;
- het wordt vanuit de kerkenraad gevoerd.

De invoering van het jaargesprek sluit volgens datzelfde besluit aan bij:

- de gedragscode voor predikanten en kerkelijk werkers, waarin de bereidheid wordt gevraagd om rekenschap af te leggen van de invulling van het dienstwerk en aanspreekbaar te zijn op afspraken;
- middelen, die reeds worden

ingezet tot bevordering van de kwaliteit van predikant en kerkelijk werker, waaronder de opleiding, de permanente educatie, de werkbegeleiding en de mobiliteitsbevordering;

- de overweging dat het vermogen tot samenwerking één van de competenties is, waarover een predikant en een kerkelijk werker moeten kunnen beschikken.

Hiërarchische arbeidsverhouding?

Enkele maanden geleden heeft de Dienstenorganisatie de brochure Jaargesprekken tussen de kerkenraad en predikanten en kerkelijk werkers in de plaatselijke gemeente uitgebracht. Na het 'Woord vooraf' en de 'Inleiding' wordt daarin iets verteld over 'Werkers in soorten': de brochure heeft betrekking op predikanten en kerkelijk werkers die in de plaatselijke gemeente (tegen betaling) werkzaam zijn. Wat de predikanten betreft, gaat het dus om predikanten voor gewone werkzaamheden. Verder komt de context van jaargesprekken aan de orde; wordt aangegeven wat van goede gespreksgenoten verwacht mag worden; wordt aandacht aan het organiseren van een jaargesprek besteed; en wordt de agenda van het gesprek voor het voetlicht gebracht. Alles met elkaar een prima handleiding om de jaargesprekken op een goede wijze te kunnen voeren.

Hierboven schreef ik dat het jaargesprek geen functioneringsgesprek is en dat het om een gelijkwaardige dialoog gaat. De achtergrond daarvan is, dat er geen sprake is van een hiërarchische arbeidsverhouding tussen de kerkenraad en de predikant. De drie ambten die onze kerk kent, zijn gelijkwaardig. In de brochure is te lezen: 'Ten aanzien van de kerkelijk werker is er wel sprake van zo'n arbeidsverhouding.

De kerkenraad treedt dan op als werkgever.' Mij dunkt dat daar inmiddels een kanttekening bij gemaakt dient te worden. Omdat kerkelijk werkers in bepaalde gevallen in het ambt bevestigd kunnen worden. Dat wordt in de voorgestelde ordinantietekst dan ook 'meegenomen'. Het gaat om gesprekken met 'de predikanten die in de gemeente werkzaam zijn en ook de kerkelijk werkers die in het ambt zijn bevestigd'.w

Recente geschiedenis

Het is goed om aandacht te besteden aan de geschiedenis van de invoering van jaargesprekken tussen de kerkenraad en de predikant/kerkelijk werker.

In de nota 'Pastor in beweging' (2006) werden centrale afspraken bepleit met betrekking tot stevige professionele ondersteuning bij kwaliteitsbewaking van het functioneren van pastores, alsook tot de noodzaak van het geregeld verantwoording afleggen door pastores over hun functioneren. De reacties in de synode waren zeer terughoudend en soms zelfs vijandig. Door een synodelid werd gesteld: 'Kerkenraadsleden hebben geen verstand van wat een predikant doet.' In dit verband wijs ik op wat At Polhuis enkele maanden geleden in *In de Waagschaal* schreef: 'Er zijn van die momenten dat ik blij ben niet meer tot de dienstdoende predikanten te behoren. (...) Ik citeer *Trouw*:

'Dominees moeten voortaan (...) elk jaar rekenen op een functioneringsgesprek met hun kerkenraad' (23 april 2012). Ik prijs mij gelukkig dat ik mij aan dat regiem niet meer hoeft te onderwerpen. Wie bedenkt zo iets? Meer dan 30 jaar heb ik met kerkenraden gewerkt. In die periode heb ik wijze mannen en vrouwen meegemaakt, waar ik veel van geleerd heb. Toch had ik mij niet graag door de kerkenraden waarmee ik gewerkt heb, laten beoordelen. Functioneringsgesprekken zijn ►

immers geen vrijblijvende gesprekken. Het is een gesprek tussen leidinggevende en werknemer in aanloop naar een beoordelingsgesprek. Uit ervaring weet ik dat dit type gesprekken met heel veel regels omgeven zijn. Dit om de werknemer te beschermen. Welnu, ik acht veel kerkenraadsleden hoog, maar velen acht ik toch echt niet in staat om dit type gesprekken te voeren. In theorie lijkt het een goed instrument, maar de kerkelijke praktijk laat, zeker in de steden, kerkenraden zien die kwantitatief en ook kwalitatief beneden de maat zijn. Ik moet er niet aan denken dat ik als dienstdoend predikant daardoor beoordeeld zou worden. Dat heeft niets te maken met arrogantie. Een verdachte wil ook niet door een ongekwalificeerd persoon beoordeeld worden.'

Ambtelijk karakter

In het rapport 'De Wissel Voorbij' (2008) staat: 'Met een nader te bepalen frequentie worden met alle teamleden (predikanten en kerkelijk werkers) drie soorten gesprekken gehouden die gaan over het eigen functioneren:

1. Een functioneringsgesprek (hoe verloopt het functioneren?)
2. Een ontwikkelgesprek (hoe kan de predikant zijn functioneren verbeteren?)
3. Een beoordelingsgesprek waarin het functioneren wordt beoordeeld.

Voorstel was om het functionerings- en het beoordelingsgesprek te laten houden door de voorzitter van de kerkenraad en de leidinggevende predikant. (Hier wordt bedoeld op een centrale rol voor de werkgemeenschap bij de kwaliteitsontwikkeling.) Er zouden duidelijke regels opgesteld moeten worden die het zelfstandig geestelijk functioneren zouden bevorderen en niet strijdig zouden zijn met het ambtelijk karakter van het werk. Voorstel was verder om het ontwikkelgesprek te laten houden met de leidinggevende predikant. In de synode klonken niet alleen veel positieve, maar ook veel negatieve geluiden. Zo werd er aandacht gevraagd voor het gevaar van hiërarchisering van verhoudingen.

In 'Hand aan de ploeg' (2009) is de

aanduiding 'jaargesprek' te vinden. Daarin wordt ook het verband met het beleidsplan en met het werkplan en werkverslag gelegd. Dat geldt ook voor de eveneens uit 2009 daterende nota over de Permanente Educatie. Daarin wordt ook nog over een scholingsplan van de predikant/kerkelijk werker gesproken.

Bijzondere positie

Het is wel duidelijk: de aanduiding 'functioneringsgesprek' raakte van de baan. Terecht, vind ik. Dat heeft te maken met de bijzondere positie van de predikant. Ik geef nog een keer het woord aan Polhuis: 'Functioneringsgesprekken veronderstellen een werkgever/werknemer verhouding. Die verhouding is er niet tussen een predikant en de kerkenraad. Een predikant is dienaar van het Woord en niet van de plaatselijke gemeente. Zij/hij heeft een zekere vrijheid nodig. Zij/hij zegt niet wat de kerkenraad wil, maar wat hem of haar van Godswege opgedragen wordt. Ja, dat kan tot conflicten in de gemeente leiden. Dat gevecht moet dan maar gevoerd worden. Het kan er uiteindelijk toe leiden dat een kerkenraad besluit niet langer met deze woordverknoging te kunnen leven. Het is allemaal waar, als de vrijheid van de prediking maar voorop gaat. Hier geldt voluit: wiens brood men eet, diens woord men spreekt. Dat is niet het brood dat men van het traktement koopt, maar het brood dat van de tafel komt. Het idee van functioneringsgesprekken is een volgende stap in het proces, waarin de predikant steeds meer werknemer van de kerkenraad wordt. Stukje bij beetje heb ik dat gedurende mijn loopbaan gezien.'

Vrijheid van het ambt

Feit is, dat de predikant binnen de kerkenraad een eigen ambtelijke verantwoordelijkheid draagt. Die wordt in ordinantie 3-5-2 omschreven als 'de vrijheid van het ambt van predikant als dienaar des Woords'. Overigens is het de enige plaats in de kerkorde waarin die klassieke aanduiding 'dienaar des Woords' voor de predikant voorkomt. In de kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk was die vrijheid verankerd in de figuur van de predikantsplaats. De rechtspositie

van de predikant was aan de predikantsplaats (met inkomsten en rechten) verbonden. In strikte zin betaalde de gemeente het traktement dan ook niet aan de predikant maar aan de predikantsplaats. Daardoor wilde men voorkomen dat er zo'n situatie van 'Wiens brood men eet, diens woord men spreekt' zou kunnen ontstaan. Welnu, de figuur van de predikantsplaats is niet meegenomen in de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland, maar de gedachte die daarin tot uitdrukking gebracht werd, blijft onverminderd gelden.

Dr. P. van den Heuvel schrijft in zijn De toelichting op de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland dat het van belang is te bespreken hoe de predikant en de kerkenraad hun functioneren ten opzichte van elkaar en van de gemeente ervaren. Hij voegt er dan wel aan toe: 'Voor een dergelijke bespreking is de term 'functioneringsgesprek' minder geschikt. omdat daarmee onbedoeld de suggestie dat de kerkenraad boven de predikant staat, kan worden gewekt.'

Signaal van Noordmans

In 2001 publiceerde prof.dr. W. Balke een artikel getiteld 'De signalen van Noordmans'. De bijdrage gaat over Noordmans' visie op allerlei kerkordelijke kwesties met het oog op de vormgeving van de hervormde kerkorde van 1951. Een paragraaf heeft betrekking op de verhouding tussen de ambten. Balke: 'Noordmans gaat er van uit, dat in het kader van de reorganisatievoorstellen het er om te doen is, 'in hoe zachte of zelfs bedekte vorm ook gezegd, een toezicht van de ouderlingen op de predikanten in te voeren' en hij citeert daarbij A. Vinet, die de predikant zelfs een victime permanente van de gemeente noemde.

Noordmans toont goed gedocumenteerd vanuit de geschiedenis aan, dat de ambten niet op elkaar zijn gericht maar samen collegiaal op de gemeente zijn gericht. 'Nergens staat ook maar een enkele bepaling, die de ouderling een bijzonder toezicht op leer of wandel van de predikant opdraagt' en Noordmans acht, dat daarmee de natuur van de

presbyteriale orde geweld wordt aangedaan. (...) Noordmans heeft bezwaar tegen de opnemings van 'het opzicht over de getrouwe ambtsvervulling van de predikanten' en hij wijst er op, dat dit opzicht in Genève werd uitgeoefend door het ministerie. Hij pleit er voor dit opzicht opnieuw aan het ministerie te geven. De discussie (in de Commissie voor de Kerkorde, JDThW) heeft tot gevolg, dat de taak van de ouderling als volgt op formule wordt gebracht: 'het dragen van de medeverantwoordelijkheid voor de bediening des Woords'.

Volgens Balke was Noordmans er ook beducht voor dat — bij toenemende regelgeving — de charismatische begaafdheid van de predikant in de knel komt: 'Hij wordt een ambtenaar met een bestuur om zich heen. Een predikant moet ruimte om zich heen hebben.'

Mijns inziens heeft Noordmans belangrijke signalen uitgezonden. Die onderstrepen het gevaar van hiërarchische verhoudingen als het om de positie van de predikant gaat. Maar waar kerkenraden zich bewust zijn van dat gevaar, moet het mogelijk zijn om op basis van een open, vertrouwelijke en gelijkwaardige dialoog tot zinvolle, zegenrijke jaargesprekken tussen de kerkenraad en de predikant/kerkelijk werker te komen. Persoonlijk heb ik daar alle vertrouwen in.

Dr. Wassenaar is gemeentepredikant en o.m. voorzitter van de Commissie Orgelzaken van onze Kerk.

Met Kerkbalans het jaar rond

September

De actie Kerkbalans voor het volgende jaar staat weer voor de deur. De modelfolders worden de volgende maand aan de colleges van kerkrentmeesters toegezonden, samen met de bestel- en kopijlijsten. Een actie als de actie Kerkbalans moet goed worden voorbereid en begeleid. Dat geldt met name voor de persoonlijke benadering van gemeenteleden. Gebeurt dit volgens de traditionele methode, of gebeurt dit op basis van de aanpak waarvoor de hulp ingeroepen kan worden van de het Team Ondersteuning van de Plaatselijke Geldwerving? Maar ook de plaatselijke publiciteit vraagt de nodige aandacht en vanzelfsprekend is een zorgvuldig bijgehouden bijdragen administratie een eerste vereiste. Kortom: Kerkbalans vraagt eigenlijk het gehele jaar door aandacht.

Nazorg

Van belang is dat de notities van de Kerkbalanslopers op de looplijsten verwerkt zijn. Hiermee worden bedoeld opmerkingen als "we zien nooit iemand van de kerk" of "we geven niet omdat de kerk ons ooit verkeerd behandeld heeft" en dat soort opmerkingen. Vaak zijn het opmerkingen van pastorale aard, zodat er een predikant en/of ouderling op af moet om bepaalde misverstanden te bespreken. Voordat met de actie voor het komende jaar begonnen wordt, is het noodzakelijk dat de bij de vorige actie gemaakte opmerkingen zijn behandeld, want het is buitengewoon vervelend wanneer Kerkbalanslopers in januari opnieuw bij gemeenteleden langskomen en van hen te horen krijgen dat er niets met hun opmerking is gebeurd, omdat zij niemand van de kerk hebben gezien.

Begrotingsoverleg

Een van de eerste werkzaamheden voor het college van kerkrentmeesters na de zomervakantie is beginnen aan de voorbereiding van de begroting van het komende jaar. Dat gebeurt op basis van het beleidsplan dat door de kerkenraad is vastgesteld en dat voor de komende jaren richtsnoer is voor de te varen koers. Bij dit beleidsplan behoort een meerjarenbegroting die de vertaalslag is van de gestelde beleidsdoelen. Belangrijk is om deze cijfers jaarlijks bij te stellen op basis van de feiten van het afgelopen jaar. Ook is het van belang om de eigen situatie (verloop ledental, aantal bijdragers, gemiddelde opbrengst per bijdrager e.d.) eens te vergelijken met die van omliggende gemeenten. Afwijkingen in negatieve zin kunnen soms positief op het geefgedrag van gemeenteleden uitwerken.

De financiële kant van het beleidsplan is het resultaat van de begroting van het diaconale werk en die van het niet-diaconale werk. Hierbij is de medewerking van het college van kerkrentmeesters van groot belang. Daarom schrijft de kerkorde dan ook voor dat, voordat de begroting in de kerkenraad aan de orde komt, het college van kerkrentmeesters met het college van diakenen en andere plaatselijke commissies (b.v. een zendings- of een ZWO-commissie) overleg pleegt om op basis van het beleidsplan de begroting voor het nieuwe jaar op te stellen. Dan wordt ook overleg gepleegd over het collecterooster voor het nieuwe jaar.

Belangrijk is dit overleg in september te doen plaatsvinden, waarna het college van kerkrentmeesters en het college van diakenen ieder hun eigen begroting en het collecterooster opstellen en die vóór 1 november a.s. ter vaststelling indienen bij de kerkenraad.

Meer zicht op werken in de kerk

H.L. Roth

Gebrek aan goede arbeidsmarktinformatie over de situatie binnen de Protestantse Kerk in Nederland was één van de aanleidingen voor CNV Kerk & Ideëel en de VKB om de handen ineen te slaan voor een arbeidsmarktonderzoek. Tijdens het onderzoek is samengewerkt met andere organisaties. We noemen onder meer CNV Publieke Zaak, CNV Kostenbond, HRM Dienstenorganisatie Protestantse Kerk in Nederland en de VKW Vereniging Kerkelijk Werkers.

In het rapport zijn kwantitatieve gegevens te vinden vanuit de gehouden enquête en is kwalitatieve informatie te vinden vanuit enkele studiebijeenkomsten. Het geheel resulteert in een aantal aanbevelingen.

Het rapport constateert onder meer een afkalving van het aantal betaalde krachten, evenredig aan de krimp in de kerk. Een andere constatering is de relatief grote uitstroom in de komende jaren, gelet op de leeftijdsopbouw van de werknemers in de kerk. Op basis van diverse constatering is het rapport ook een pleidooi voor maatregelen. Deskundigheidsbevordering en nascholing dienen ter hand te worden genomen, alsmede extra aandacht voor de continuïteit en kwaliteit van het werkgeverschap door wisselende vrijwilligers.

Tijdens de vergadering van de generale synode van de Protestantse Kerk in Nederland op vrijdag 26 april 2013 is het rapport aangeboden aan de preses van de synode. Hiervoor was de heer Bram de Gier van PGGM HR Advies bereid gevonden. De heer De Gier kon vanuit zijn professionele expertise en vanuit zijn kerkrentmeesterlijke ervaring in Gouda het rapport goed beoordelen. Hij riep de synode op om met de aanbevelingen van het onderzoek aan de slag te gaan.

Bram de Gier overhandigt het onderzoeksrapport aan de synodepreses Karin van den Broeke.

De VKB zal de uitkomsten ook verder benutten. Onder meer door publicaties in Kerkbeheer, maar ook bij de verdere doordenking van een volgend symposium en van het themajaar "Mensen" in 2014.

Voor degenen die zich verder willen verdiepen in de inhoud van het rapport is een PDF-versie beschikbaar op de website van de VKB www.kerkrentmeester.nl

De voorzitters van CNV Kerk & Ideëel en VKB, resp. Wietse Klukhuhn en Peter de Lange, waren op de synodevergadering in Lunteren aanwezig.

■ Lutheranen kozen nieuwe synode

Het interim-bestuur van de Evangelisch-Lutherse synode heeft begin april 2013 de uitslag van de verkiezingen voor deze synode bekend gemaakt. Van de 10.718 aangeschreven lutheranen stuurden 1.545 personen (bijna 15 pct.) een geldig formulier terug.

De Evangelisch-Lutherse synode geeft leiding aan de lutherse gemeenten, ondersteunt lutheranen in protestantse gemeenten en stimuleert het bewaren en uitdragen van de lutherse traditie in de gehele Protestantse Kerk in Nederland. Namens deze kerk onderhoudt ze de relatie met de Lutherse Wereldfederatie.

De synode kent sinds december 2011 een non-actieve status. Sindsdien worden de zaken behartigd door een interim-bestuur. Met het kiezen van de nieuwe synodeleden is een belangrijke stap gezet in het optimaal functioneren van de lutherse synode voor de periode 2013-2017, aldus een bericht in "Kerkinformatie" van mei 2013.

■ Protestantse gemeente Alkmaar sluit drie kerken

Het Friesch Dagblad van 3 juni jl. meldt dat de protestantse gemeente van Alkmaar drie kerken afstoot en er twee overhoudt. De gemeente heeft dat besluit eind mei jl. genomen gelet op het teruglopend kerkbezoek en afnemende inkomsten. De drie gebouwen die worden gesloten zijn: De Terp in Oudorp, 't Trefpunt in het zuiden van Alkmaar, en de Kapelkerk in het stadscentrum. De protestantse gemeente zal nog samenkomen in de Immanuëlkerk, in De Blije Mare en de Vrijheidskerk.

De Terp en de Kapelkerk hebben een monumentale status. De protestantse gemeente hoopt dat deze gebouwen een passende herbestemming krijgen. Zo kunnen de kerkgebouwen ondergebracht worden in een stichting als de Stichting Oude Hollandse Kerken.

Actualiteiten van predikantstraktementen en -pensioenen

Op het VKB-congres van 6 april jl. hield de heer J. Runherd een inleiding op de workshop Actualiteiten van predikantstraktementen en -pensioenen. De heer Runherd is teamleider predikantstraktementen en — pensioenen stafafdeling HRM van de Dienstenorganisatie van onze kerk. De workshop werd geleid door de heer M.G.R. Barendrecht en het verslag werd gemaakt door mevr. M. van Ooijen.

Tegemoetkoming ziektekostenverzekering

Tot en met 2005 volgden de predikanten de regeling voor de rijksambtenaren. In 2006 kwam er een nieuwe regeling voor de zorgverzekering. Omdat predikanten "pseudo ondernemers" zijn vallen ze niet "zomaar" onder de regeling van rijksambtenaren. Toen is er afgesproken dat de tegemoetkoming zodanig is dat een predikant uiteindelijk hetzelfde resultaat (netto) heeft als een rijksambtenaar. Rijksambtenaar: krijgt en betaalt 7,1 pct. van loon tot maximaal € 3.555 p.j. Kosten is belasting (42 pct.) = € 1.439 p.j.

Predikant krijgt € 1.742 p.j. Kosten is belasting € 732 plus 5 pct. premie tot max. € 2.503. € 1.742 - € 732 - € 2.503 = € 1.493 p.j.

De premie is in 2013 5,65 pct. in plaats van 5 pct.

De situatie is in 2013 veranderd. Dit komt door de invoering van de wet uniformering loonbegrip. De werkgever betaalt voor het personeel in een loondienstverhouding het inkomensafhankelijke deel direct aan de belasting. Voor gepensioneerden en zelfstandigen moet deze premie door de betrokkenen rechtstreeks aan de fiscus worden betaald. Als tot en met 31 december 2012 voor de predikanten toegepaste regeling gehandhaafd zou blijven betekent dat de tegemoetkoming van € 145 p.m. naar € 412 per

J. Runherd.

maand zou stijgen. Extra kosten bij het merendeel van de voltijds predikanten (€ 2.080 belasting plus 5,65 pct. premie tot maximaal € 2.873 = € 4.953 — minus de al toegekende vergoeding van € 1.493 ofwel € 3.460 per jaar. Het gaat uiteindelijk voor de plaatselijke gemeenten in totaal om een bedrag van € 5,2 miljoen!

Bij de onderhandelingen in het Georganiseerd Overleg Predikanten (Bond van Nederlandse Predikanten, VKB, Synode, bestuur DO) worden de volgende "posities" besproken:

- De predikant — wil dat het netto resultaat gelijk blijft, dus de regeling blijven handhaven. Geeft aan geen gebruik te kunnen maken van diverse voordelen die een zelfstandige wel heeft. Deze laatste kan bijvoorbeeld zijn eigen tarieven bepalen en kan gebruik maken van zelfstandige aftrek. Maar er zijn ook voordelen voor de predikant die een zelfstandige (meestal) niet heeft: predikanten krijgen gelijk een vast contract, ze kunnen goedkoop wonen en er is een wachtgeld regeling.
- De kerk — geeft aan dat er nieuwe afspraken gemaakt moeten worden. Er is geen plicht om dit bedrag te vergoeden.

Het is een fiscale maatregel die veranderd, we compenseren dit niet. Predikanten willen "best of both worlds".

Voor de gemeenten kwam deze stijging van de tegemoetkoming eind 2012 als een verrassing. En dat terwijl de (meeste) begrotingen al klaar waren. Kunnen de gemeenten die € 5,2 miljoen wel opbrengen? Voor dit jaar geldt dat de regeling zoals deze was in december 2012 (€ 145 p.m.) voorlopig van kracht blijft.

De partijen hebben "huiswerk" meegekregen om een notitie te maken. In mei of juni vind het volgende overleg plaats.

Principia traktementsregeling

Een aantal jaren geleden kwam het voor dat predikanten lang bleven zitten, omdat ze "vrij duur" waren. Het tarief voor een ervaren predikant lag veel hoger, dan een minder ervaren predikant. Omdat alle predikanten hetzelfde werk doen is er besloten om ze ook dezelfde beloning te geven (geen schalen meer). Alle predikanten zijn dus even duur door deze regeling. Deze gelijke behandeling bevordert de mobiliteit.

Bij de overgang naar de nieuwe regeling op 1 januari 2005 was het niet goed mogelijk de nieuwe regeling zonder meer toe te passen. Dat zou leiden tot te grote wijzigingen in de inkomenspositie van individuele predikanten. Daarom is een overgangsmaatregel getroffen, Vanaf 2005 tot en met 2017 kan men dit opbouwen (€ 1.000 per fte naar nieuwe niveau).

Knelpunten van de traktementsregeling zijn:

- Deel van de gemeenten moet formatie naar beneden aanpassen. Steeds meer deeltijdplekken.
- Sommige gemeenten komen

onder het minimum van 33 procent.

- Proponenten komen moeilijker aan de slag
  - Beperkte mogelijkheden voor flexibele aanstellingen.
- Oplossingen tot nu toe:
- Niet: aanpassing omslagregeling (evaluatie aan einde overgangstermijn)
  - Samenwerking: combinaties, federatie, fusie, streekgemeente (ondersteuning DO)
  - Steunverlening in overgangperiodes
  - Uitbreiding bevoegdheden HBO-theoloog. Deze is in dienst van de kerk en wordt door de kerkenraad aangesteld. Heeft wel een recht beperking.
  - Ondersteuning kerkgebouwen
  - Ondersteuning geldwerving
  - Mobiliteitspool. Het gaat hier om ongeveer zes proponenten die 'uit worden gezonden' ten dienste van het kerk-zijn op plaatselijk vlak.

■ Restauratie Nieuwe Kerk van Delft gestart

Het Reformatorisch Dagblad van 8 mei 2013 meldt dat op die dag in de Nieuwe Kerk van de hervormde gemeente Delft het startsein is gegeven voor de renovatie en uitbreiding van deze monumentale kerk.

De Nieuwe Kerk is en blijft in de eerste plaats een kerk, zei drs. A. C. Valkenburg, voorzitter van het college van kerkrentmeesters van de hervormde gemeente. Daarom wil de hervormde gemeente Delft de kerk zo lang mogelijk in eigendom houden. De kerkelijke gemeente is opdrachtgever voor de restauratie.

De hervormde gemeente is subsidiegevers dankbaar, maar ook "de God van de Bijbel", zei Valkenburg. De plaatselijke predikant ds. L. den Breejen opende de bijeenkomst met gebed. Hij vroeg een zegen voor de restauratie, de architect en de bouwlieden en bad om de voortgang van de prediking van het Woord in de kerk.

De restauratie van de Nieuwe Kerk omvat renovatie en tevens uitbreiding, vertelde architect ir. G. W. van

Hoogevest. Belangrijkste onderdelen van de restauratie betreffen het ambachtelijk herstel van onder meer de kapconstructie, leien op het dak, muurwerk, glas-in-loodramen en het casco. De restauratie is aangewezen als leerlingbouwplaats, zodat een nieuwe generatie het ambachtelijke werk leert, aldus de heer Van Hoogevest.

De kerk krijgt ondergronds een kerkelijk centrum met zaalruimte, toiletten en een keuken. Verder worden er een trap en een lift naar beneden gerealiseerd. De zalen komen aan de zuidkant te liggen, net buiten de kerk. De heer Van Hoogevest noemde dit een ingrijpende aanpassing die ook technisch voor uitdagingen zorgt. In de zalen valt wel daglicht. De Nieuwe Kerk trekt jaarlijks 200.000 toeristen, bovenop de 100.000 bezoekers van kerkdiensten, concerten en andere bijeenkomsten. De faciliteiten van de kerk waren daar niet op afgestemd. Met het aanbrengen van extra toiletruimten en een keuken is dat straks wel het geval.

Over de herinrichting van de koninklijke grafkelder werden tijdens de startbijeenkomst geen nadere mededelingen gedaan. Het praalgraf van Willem van Oranje en de koninklijke grafkelder zijn eigendom van de staat. De grafkelder wordt wegens ruimtetekort aangepast en volgens (van officiële zijde) niet bevestigde berichten flink uitgebreid.

De restauratie betreft ook het Bätzorgel. Het donkerbruine instrument krijgt zijn oorspronkelijke kleuren terug: „rosélila met witte lijsten en banderingen.“ De restauratie duurt tot eind 2015. Voor de € 11 miljoen kostende operatie moet de hervormde gemeente € 3 miljoen bijbrengen. Daarvoor start de kerk een fondsenwervingscampagne. De overheid zorgt voor de overige € 8 miljoen.

■ Voorlichtingsboekje "Ruimte"

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz.

Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten.

Tenslotte kan dit boekje op gemeenteeveningen gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente.

"Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, dat sinds eind maart jl. in full color is uitgevoerd, bedraagt € 1,00 exclusief verzendkosten en BTW. Bestellen kan via de webshop door in te loggen op de website www.kerkrentmeester.nl, per e-mail aan j.zwep@kerkrentmeester.nl of per telefoon 078-63 93 664.

Nieuws uit de provincies

C.W. de Jong

Op 20 maart 2013 hield de provinciale afdeling Zuid-Holland haar jaarlijkse ledenvergadering. De afdelingsvoorzitter, de heer W.J. van Biezen, mocht circa 54 aanwezigen verwelkomen.

Na Bijbellezing en gebed opent de heer Van Biezen de vergadering en schenkt aandacht aan de gehouden regioavonden. Stilgestaan werd bij de thema's: met een meerjaren prognose beter voorbereid op de toekomst, periodieke schenkingen en subsidies zoals de BRIM.

Hij bedankt de SBKG voor de goede samenwerking die van beide zijden positief ervaren wordt, brengt vervolgens het congres en de jaarvergadering van de VKB op 6 april a.s. in Nieuwegein onder de aandacht. Hierna worden de huishoudelijke zaken afgewikkeld, waaronder goedkeuring van de notulen van de jaarvergadering 2012, het jaarverslag 2012 en het financieel jaarverslag 2012. Vervolgens wordt het woord gegeven aan de heer B. van Noord, projectleider Samenwerking Gemeenten bij de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland. Hij was door het bestuur uitgenodigd om een inleiding te houden over samenwerking tussen kleine gemeenten.

Hand aan de ploeg

De inleider blikt even terug naar hoe het allemaal begonnen is. Aan de grondslag ligt het rapport Hand aan de ploeg. De eindrapportage is in november 2012 aangeboden aan de synode. Onderdelen uit dit rapport zijn in eerdere synodevergaderingen tussen 2010 en 2012 behandeld en er zijn besluiten genomen. Te denken valt aan de Permanente Educatie en de HBO theoloog. Doelstelling van dit rapport is om een brug te slaan naar de toekomst. In de

eindrapportage wordt ingegaan op samenwerking tussen gemeenten en teamvorming tussen predikanten. Gesproken werd over schaalvergroting om versnippering van predikantsformatie te voorkomen. Schaalvergroting is op zich pas zinvol wanneer de gemeenten, maar vooral het kerkenwerk integreren. Geconcludeerd kan worden dat het bundelen van predikantsformatie ook kan zonder bestuurlijke schaalvergroting. Van groot belang is dat er een koppeling plaats vindt van gemeenten en predikanten. 5 jaar geleden was schaalvergroting een doel op zich, dit is nu gestopt en gestimuleerd wordt om dit van onderaf te laten ontwikkelen. Belangrijk is dat er een gesprek op gang komt tussen gemeenten en predikanten en dat de betrokkenheid vergroot wordt. Een belangrijk middel dat de samenwerking hielp verkennen is de stimuleringsbijdrage van steunverlening. Op dit moment zijn er al 25 clusters van 4 — 8/9 gemeenten ontstaan.

Als kernboodschap wordt door de inleider meegegeven: als het kan prima, maar leg niets op. Hoe zien we de toekomst van de kerk? Is er nog wel toekomst? Als een gemeente krimpt, hoe gaan we dan om met de zorgen die deze krimp met zich brengt. Krimp leidt tot blikvernauwing, het is ook lastig om in een gemeente met zoveel verschillende wensen en meningen om te gaan. Dat geldt voor iedere bestuurder en voor ieder besluit in de gemeente dat genomen wordt. Vaak hebben we twee brillen op: een bril die naar het verleden kijkt en een bril die naar de toekomst kijkt. Als er naar het verleden gekeken wordt, ontstaat er heimwee, wat wordt er gemist en wat kunnen we doen om de situatie te herstellen naar zoals het was. Hoe kunnen we nog een beetje blijven lijken op vroeger. De problemen die er zijn

worden ontkend, verdrongen om vooral maar vast te kunnen houden aan het verleden. Nadenken over de toekomst willen we niet, ons afvragen: hoe ziet de kerk er morgen uit, over 5 jaar en over 10 jaar. De indruk ontstaat dat de toekomstbril vaak kwijt is, de verledenbril staat meestal prominent op onze neus.

Toekomst

Het is in de kerk altijd lastig om naar de toekomst kijken. Bijvoorbeeld, een meerjaren prognose maken en dan bespreken in de kerkenraad, hoe toekomstbewust zijn de ambtsdragers? Als in een grotere plaats het met een predikantsplaats minder moet doen of een kerkgebouw moet sluiten: hoe doe je dat, tijdig, met inspraak, en hoe omgaan met verschillende belangen. Er moeten pijnlijke keuzes gemaakt worden door het college van kerkrentmeesters of kerkenraad. Dit vraagt een ethiek en slagvaardigheid waardoor gemeenteleden zich serieus genomen mogen voelen, maar lang niet altijd tevreden gesteld. Creëer in deze situaties grote betrokkenheid van de gemeenteleden, wijs ze op het belang van de beslissingen die genomen moeten worden en op deze wijze ontstaat er draagvlak en begrip voor de beslissing die uiteindelijk genomen moet worden hoe pijnlijk deze ook soms kan zijn. Want de beslissing van vandaag neem je voor de kerk van over 10 jaar. En hoeveel gemeenteleden zijn zich dat bewust? Soms wordt het dan vooral eigenbelang. Bij samenwerken tussen gemeenten is het basisprincipe dat je elkaar helpt toekomstgericht gemeente te zijn. Wat houdt samenwerking dan in? Onderdelen van samenwerken is dat je elkaar scherp houdt, elkaar stimuleert om plannen te ontwikkelen met het oog op de toekomst. Wanneer het moeilijk is elkaar bij de ►

hand te nemen, ondersteuning te geven of te ontvangen dan de kansen die geboden worden om samen te werken benutten. Dit behoeven niet grote of bijzondere kansen te zijn. Kleine kansjes zijn ook van belang om tot een goede samenwerking te komen. Het verbaast mij steeds weer hoe weinig dat buurgemeenten van elkaar weten. Er is wel een bepaald beeld aanwezig wat voor gemeente het is, maar hoe het er in de werkelijkheid aan toe gaat is totaal onbekend. Het basisprincipe van samenwerking is ook dat je elkaar helpt in de dagelijkse dingen van het kerkenwerk. Wat steeds weer opvalt is dat er vaak naar het verleden gekeken wordt, hoe goed het toen was. Daarbij moet ik denken aan de kooltjes en het vuur, wanneer alle kooltjes dicht bij elkaar liggen geven ze meer vuur, maar als ze uit elkaar gehaald worden zal het vuur snel doven. Wat blijft er dan over? Nagenoeg niets meer. Zo is het ook met gemeenten, als het alleen niet meer gaat, zoek elkaar op en samenwerking geeft dan energie en kracht.

Open houding

Het elkaar helpen met een open houding die daar bij hoort is de grondslag van de visienota Hartslog van het leven. Het beleidsplan dat vanuit deze visienota ontwikkeld is, zal richtinggevend zijn in de komende jaren. Veranderingen blijven moeilijk, acceptatie gaat niet gelijk, het geeft angst om het verleden te verliezen. Wat in de ogen van velen toch goed was. Wat zal de toekomst brengen, vernieuwingen zijn niet altijd een groot succes, hiervan zijn vele voorbeelden bekend. We zijn een kerk in een snel veranderde samenleving, de kerk neemt in de samenleving een minderheidspositie in. De werkdruk voor predikanten, kerkelijk werkers en ambtsdragers neemt steeds meer toe. Wet- en regelgeving worden steeds groter. Er moet aan steeds meer verplichtingen worden voldaan. Weet één ding zeker: de kerk is geen beheerstichting, het is Gods kerk. Vertrouw op God, Hij zal Zijn kerk in stand houden, wat er ook gebeurt. Als we zien dat iedere zondag het Evangelie verkondigd wordt, het geloof

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden

Juli/augustus:

- Betaling aandeel centrale kas.
- Bespreking meerjaren onderhoudsplan.

September:

- Voorgescreven overleg (ord. 11-6-1) met het college van diakenen en de kerkenraad en andere daarvoor in aanmerking komende organen over de op basis van het beleidsplan op te stellen begroting en de invulling van het collecterooster.
- Bespreking van de actie Kerkbalans 2014 in de kerkenraad.
- Betaling van het aandeel centrale kas.
- Voorbereiding van het stookseizoen (ketelinstallatie van de centrale verwarming controleren, e.d.).
- Publicatie in het kerkblad over stand van zaken bij de actie Kerkbalans 2013.

gevierd wordt dan mogen we hoopvol naar de toekomst kijken. Let in alles op dat de kerk niet van ons is, wij hebben de kerk te leen van onze kinderen. En al zijn er nog maar weinig kinderen in de kerk, we bouwen net als degenen die ons voorgingen aan de gemeenten, zodat ook voor komende generaties de plaatsen en gemeenschappen aanwezig blijven, met alle mogelijkheden die ons ter beschikking staan om voor wie dat wil geloof te delen. En om niet te vergeten dat God het werk van Zijn handen niet los laat. Nogmaals de belangrijkste grondhouding is dat wij steeds blijven beseffen dat we de kerk te leen hebben van God!

Het is ook van belang om met elkaar het werk in de kerk wat lichter te maken. Hoe doen we dat dan? Door meer en meer samen te werken. De kerkorde biedt voldoende ruimte om hier handen en voeten aan te geven, er is ruimte voor experimenten en vernieuwing. In de afgelopen jaren zijn er inmiddels al 100 pioniersplekken gecreëerd. Pioniersplekken worden daar gesticht waar nog geen kerk is - zoals in Vinex-locaties - of daar waar de kerk verdwenen is. Ook kan een dergelijke plek gericht zijn op een bepaalde doelgroep. Ook het ontzorgen is een belangrijk gegeven, invulling wordt hieraan

gegeven door het oprichten van een pool van predikanten die vanuit landelijke dienst inzetbaar zijn in gemeenten die bijvoorbeeld geen eigen predikant meer kunnen beroepen of tijdelijk een (extra) beroepskracht willen inzetten. Gezamenlijk nadenken over gebouwenproblematiek (onderhoud, afstoten, herinrichten, etc.) Door een teruggang van middelen en participatie gaat in de gemeenten van de kerk veel energie zitten in overleven: hoe houden we ons kerkgebouw in stand, de kerkenraad en de inkomsten op peil, hoe behouden we onze predikantsplaats? Die vragen zijn relevant, maar nemen makkelijk het zicht weg op de kern en inhoud van het gemeente zijn. Samenwerken beschouwen als een vorm van ontzorgen van gemeenten, voor en door gemeenten.

Moed nodig

Samenwerken moet je niet invullen als een bestuurlijk proces. Er is moed voor nodig om, vaak na een lange periode van zorgen, te opperen om het contact met de buurgemeenten te zoeken. Het klinkt alsof je het zelf niet meer redt en niet meer alleen verder kunt. Het kan dan helpen als de classis of de werkgemeenschap van predikanten de vraag ondersteunt en de 'tafel' biedt om het gesprek tussen

gemeenten aan te gaan. De wens tot samenwerking begint vaak met een behoeftevraag: vrijwilligers, activiteiten, geld, kennis, pastorale inzet. De praktijk van goed samenwerken leert dat het om delen gaat. De uitwisseling over en weer biedt de mogelijkheden voor een gelijkwaardige samenwerking.

Op de 25 plekken in het land waar samengewerkt wordt werken we op drie sporen naast elkaar.

1° Door het samenwerken wordt ervaring opgedaan. Samen aanpakken, naar elkaar verwijzen, gebruik maken van elkaars aanwezige deskundigheid. (niet opnieuw het wiel willen uitvinden).

2° Samen naar de toekomst kijken. Het is belangrijk dat gemeenten naar de toekomst kijken. Het bestuurlijk vermogen in gemeenten is erg kwetsbaar, is er voldoende bestuurskracht aanwezig nu en in de toekomst? Hoe is het met de gebouwen gesteld, zijn er voldoende financiële middelen beschikbaar? De ledenaantallen nemen steeds verder af, kunnen we al het werk dat nu met vrijwilligers verricht wordt ook in de toekomst blijven doen.

3° Oefenen van de teamvorming van predikanten en kerkelijke werkers. Het is nodig om informeel en meer gestructureerde mogelijkheden te onderzoeken om tot samenwerking te komen. Het afstemmen van mogelijkheden die teamvorming kunnen stimuleren, hulpverlening waar nodig en de taakverdeling wanneer tot teamvorming besloten wordt. Belangrijk in deze fase is dat er altijd overleg met de betrokken kerkenraden plaats vindt, wanneer dit niet goed gerealiseerd wordt dan is het tot mislukken gedoemd. Stimulering van onderaf is beter dan dat het van bovenaf wordt opgelegd.

Samenwerking is een eerste stap in het verlangen naar een vitale gemeente. Met de toekomstbril op versterk je zo elkaars mogelijkheden, zonder dat je in elkaar op gaat. Zonder van kleur te verschieten omdat anderen dit vragen. Om samen te werken is moed nodig, je bent elkaars concurrenten, maar samen sta je voor de zelfde

opdracht. Natuurlijk is er angst omdat iedere gemeente gewend is aan een grote mate van eigenheid, men wil baas blijven over het eigen kerkgebouw, een eigen predikant. De boeken open doen is lastig en blijft voor een ieder een groot probleem.

Openheid en vertrouwen

Maar openheid en vertrouwen naar elkaar en aangeven wat niet goed gaat, maar ook vertellen wat wel goed gaat, geeft op langere termijn een goede basis om verder te gaan. Men wil vasthouden aan het verleden maar die tijd is voorbij. Waar op dit moment al samengewerkt wordt is er meer vitaliteit, meer voldoening en er zijn al concrete samenwerkingsverbanden gevormd.

In de samenwerkingsverbanden zijn er afspraken gemaakt over het delen van predikantsformatie, gezamenlijke projecten op diaconaal terrein, het stimuleren en ontwikkelen van jeugdwerk (wie de jeugd heeft, heeft de toekomst). Verder wordt samengewerkt bij de voorbereiding van Actie Kerkbalans. Maar wat zeker belangrijk is dat er uitwisseling plaats vindt van elkaars specifieke deskundigheid.

Wat is het lastigst: samen naar de toekomst kijken? Dat is het onderwerp waar de voorzichtigheid en soms het wantrouwen verreweg het grootst is en tegelijk noodzakelijk. Oefen die openheid, want het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid om de kerk van morgen voor te bereiden! De Kerk is in een veranderingsproces terecht gekomen. Denk nu al na waarmee u andere gemeenten kunt helpen. Dat vraagt van ons allemaal overtuigingskracht en inzet om aan de kerk van de toekomst te werken. Om daaraan mee te doen, getuigt van slimheid, wijsheid en geloofskracht. Wie niet wacht tot het water aan de lippen staat maar elkaar nu al opzoekt omdat ingezien wordt dat het nu belangrijk is, maar nog niet noodzakelijk, maakt tijd voor toekomst, aldus de heer Van Noord.

Na de pauze is er gelegenheid om vragen te stellen aan de inleider. Vragen die aan de orde komen zijn o.a. de positie van de HBO theoloog

en op welke wijze moet hieraan vorm worden gegeven. Wat kunnen we in de toekomst verwachten, worden kleine kerkelijke gemeenten samengevoegd tot één grote gemeente, zoals dit nu het geval is met burgerlijke gemeenten, of blijven de kleine gemeenten bestaan. Ook werd aandacht gevraagd voor de kerkverlating, hoe dit te stoppen? Opgemerkt werd dat in de meer behoudende gemeenten (te denken valt aan o.a. de Hersteld Hervormde Kerk, gereformeerde gemeenten, e.d.) de betrokkenheid en trouw groter is.

Moeten we als gemeenten niet meer dichter bij het Woord blijven, zonder hieraan afbreuk te doen.

De Kerk is in de 1e plaats een geloofsgemeenschap waar schrift en belijdenis centraal moeten staan. Een ander aandachtspunt was dat er samenwerking gezocht moet worden, maar dat de mogelijkheden soms beperkt zijn door de verschillende identiteit van een gemeente. Vaak liggen hier historische barrières aan ten grondslag, maar hoe kom je door deze barrières heen? Loyaliteit is van groot belang naar de toekomst, kijk als gemeente wie je bent, er moet een cultuuromslag plaats vinden om tot een brede en goede samenwerking te komen. De heer Van Noord geeft op een heldere wijze antwoord op de vragen en bedankt de aanwezigen kerkrentmeesters voor hun inbreng. Hij wenst hen sterkte toe bij de beslissingen die genomen moeten worden. De kracht van een beslissing, op welk gebied, ligt nooit in de logica van het voorstel maar ligt wel in het draagvlak. Logica en draagvlak bij elkaar houden.

Nadat de voorzitter de heer Van Noord heeft bedankt voor zijn inleiding en de aanwezigen voor hun inbreng, wordt de jaarvergadering besloten met een gezamenlijk gesproken "Onze Vader".

De heer De Jong is secretaris van de provinciale afdeling Zuid-Holland van de VKB.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Op 11 april jl. hield de afdeling Groningen in de Kerkboerderij te Haren haar jaarvergadering. De voorzitter van de afdeling, de heer H. Greven, heet een 100 tal aanwezigen welkom. Hij opent de bijeenkomst met een bijbellesing uit Prediker 11 vers 1 – 6, waarna hij voorgaat in gebed.

Huishoudelijke zaken

Hierna geeft hij het woord aan de secretaris, de heer T. Dam, die de volgende mededelingen doet:

- Ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van de afdeling wordt op 11 september 2013 in de Kloosterkerk te Ten Boer een bijeenkomst gehouden waarbij een gedenkboekje gepresenteerd wordt;
- Er is een eindrapport verschenen van de pilot Veiligheidsproject waaraan ook enkele colleges van kerkrentmeesters meededen. Op de conclusies wordt in een latere fase terug gekomen;
- Als gevolg van de aardbevingen in Groningen zijn er 12 schadegevallen gemeld. Colleges van kerkrentmeesters die schade hebben geleden als gevolg van deze aardbevingen wordt geadviseerd een schadeclaim bij de NAM in te dienen en ook het bureau in Veendam van de SBKG Groningen-Drenthe hiervan in kennis te stellen;
- Informatieavond in Roden op 14 mei a.s. over kerktelefoon;
- Aandacht voor de Nieuwsbrief van de SBKG Groningen-Drenthe die belangstellenden mee kunnen nemen.

Afscheid A.J. Smid

Nadat de overige huishoudelijke zaken (jaarverslag en financieel verslag 2012 en begroting 2013) zijn afgewikkeld, worden de heren T. Dam en J. Abbring, die periodiek

Afdelingsvoorzitter H. Greven (rechts) toont het gouden draaginsigne van de VKB aan de heer Smid (links).

aftradend zijn, voor een nieuwe periode herbenoemd. In twee bestaande vacatures worden benoemd de heren J. Kamminga uit Zuidhorn en J. Kolk uit Appingedam.

Hierna staat de voorzitter stil bij het afscheid van de heer A.J. Smid die in de afgelopen jaren penningmeester van de afdeling was. De heer Smid heeft een lange staat van dienst op het gebied van het kerkrentmeesterlijk beheer. Begonnen als kerkvoogd in Roodeschool heeft hij Appingedam veel werk verzet, met name in het kader van de restauratie van de Nicoladkerk. Voorts was hij o.m. bestuurslid van de SBKG Groningen-Drenthe. Als blijk van waardering voor dit vele werk reikt de voorzitter de heer Smid het gouden draaginsigne van de VKB uit. De heer Smid bedankt de heer Greven voor de tot hem gesproken woorden en bedankt iedereen voor de prima samenwerking die hij gedurende vele jaren ondervonden heeft.

Leve de dorpskerk

Vervolgens geeft de heer Greven het woord aan ds. W.B. Beekman. Ds. Beekman, die o.a. preses was van de

generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, is gemeentepredikant in Molkwerum en Warns (Fr.). Tijdens zijn studieverlof in 2011 heeft hij over de problematiek van kleine gemeenten studie verricht en daarvan een studieverlag gemaakt met als titel "Leve de dorpskerk". Ds. Beekman is ervan overtuigd geraakt dat de kleine dorpskerk zeker toekomst heeft, maar enkel en alleen wanneer deze zich blijft verbinden met de lokale dorpsgemeenschap. Hij gelooft niet in regionale kerkverbanden op het platteland, want bovenplaatselijke kerkelijke verbanden hebben de neiging de kerkelijke gemeenten in de dorpen te laten verdampen.

Ds. Beekman, die in het in maart 2012 zijn eerste lezing over dit boeiende onderwerp voor de afdeling Friesland hield, heeft inmiddels veel kerkrentmeesters over deze materie bereikt. Na Friesland volgde de afdeling Noord-Holland en op 21 april 2012 hield hij op het VKB-Congres deze inleiding met als titel "De 10 geboden voor de dorpskerkrentmeester". Daarna hield hij in het najaar van 2012 voor

de afdeling Drenthe deze inleiding en dit voorjaar deed hij dat voor de afdeling Gelderland en Utrecht.

Toekomst van het dorp

Ds. Beekman bezocht onlangs een aantal kerken in Loppersum, Zeerijp, Usquert, Warffum en Baflo en was onder de indruk gekomen van dit prachtig provinciaal kerkelijk erfgoed waarover kerkrentmeesters het beheer mogen voeren. Hij heeft veel betrokkenheid met een dorpen die overal gelijk zijn, maar:

- hoe zit het met de toekomst van het dorp;
- hoe is het met de toekomst van de kerk gesteld, en
- hoe ziet de dorpskerk eruit?

Hij heeft het boek van Geert Mak "Hoe God verdween uit Jorwerd" gelezen en later stukken van sociologen bestudeerd. Sociologen zeggen dat het goed komt met de dorpen. Jonge mensen (24-35 jaar) verdwijnen uit het dorp maar komen terug wanneer ze wat ouder zijn. De vergrijzing bereikt in 2025 zijn hoogtepunt, maar is in 2040 voorbij. De krimp zal in 2025 haar evenwicht hebben bereikt, maar er blijven wel zwakke regio's, waaronder b.v. Oost-Groningen, een deel van Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Limburg.

Weliswaar verdwijnen er allerlei voorzieningen in onze dorpen, maar de automobiliteit is sterk toegenomen, waardoor de dorpeling kan gaan en staan waar hij wil. De dorpeling kiest in feite uit twee werelden, namelijk wonen in het dorp en winkelen in de stad. De betrokkenheid van de nieuwe dorpelingen met het dorp is anders dan die van de traditionele dorpsbewoner. Sociologen noemen dit 'community light', hetgeen wil zeggen dat ze wel willen meedoen met het dorpsleven, maar alleen op het moment dat het hen uitkomt.

Ds. Beekman geeft aan dat vroeger in de samenleving alles formeel geregeld was. Er was verenigingsleven, met een bestuur, met statuten e.d. en alles werd volgens dat patroon uitgevoerd. Maar deze tijd is voorbij. Nu spreken mensen zelf af wanneer zij iets willen ondernemen (leesgroepen, activiteitengroepen),

Ds. W.B. Beekman.

de z.g. informele groepen. Sociologen zeggen: het komt goed met het dorp.

Toekomst van de kerk

Maar hoe zit het nu met de toekomst van de kerk? Dit ligt moeilijker omdat we hier te maken hebben met de secularisatie en krimp, terwijl kerksluitingen aan de orde van de dag zijn. Sociologen constateren dat de secularisatie en de ontkerkelijking een curve vertonen. Het is geen regelrechte lijn naar beneden. Weliswaar krimpt de kerk maar minder snel als vaak wordt beweerd.

Ds. Beekman vertelt verder dat sociologen zeggen dat 30 procent van de Nederlandse bevolking lid is van een kerk, terwijl 10 procent van die kerkleden actief is in een kerk. Welke vereniging, instelling of andere organisatie in ons land kan dat zeggen? De kerk blijft vitaal. Vroeger was zij hoeder van het

geweten en nu zij geen meerderheidspositie meer heeft in de samenleving is zij hoeder van mensen.

Van mensen die bij een kerk betrokken zijn, is bekend dat zij sociaal actief zijn. Zij geven geld voor diverse goede doelen en zijn bereid bij diverse activiteiten vrijwilligerswerk te verrichten. Kerkmensen zijn als het ware cohesiebevorderend voor de samenleving. In het dorp is de emotionele eenzaamheid groter dan in de stad en juist kerkmensen weten vanuit het ambtsgeheim dat nog steeds in de kerk een groot goed is, met deze emotionele eenzaamheid op waardige wijze om te gaan. Sociologen zeggen: het komt goed met de toekomst van de dorpskerk, mits de kerk het goed organiseert, want er zijn wel knelpunten.

Aanpak om in de toekomst dorpskerk te blijven

- 1^e Lijn. Waar doen we het eigenlijk voor, zo stelt ds. Beekman en vertelt het verhaal over het lampje in het klooster van de Achelse kluis dat altijd brandt. Dit beeld van het Gods lampje moet in elk dorp aanwezig zijn om de Godslamp daar brandend te houden. Daarvoor zijn nodig:
- een gebouw op kerkdiensten te houden;
  - het goed naar elkaar omzien in pastoraat en diaconaat; en
  - geloofsoverdracht.

2^e Lijn. Wij dienen kerk te zijn van ons eigen dorp. Vaak bestaat de verleiding om samen te gaan met

De aanwezigen tijdens de afdelingsvergadering in de Kerkboerderij van Haren.

anderen door schaalvergroting. Maar vanuit zijn ervaring kent hij geen enkel voorbeeld waarbij schaalvergroting kerken goed heeft gedaan. Want hoe groter de organisatie, des te geringer is de betrokkenheid. Als voorbeeld noemt hij gezamenlijke kerkdiensten in Molkwerum, waarbij veel kerkleden uit Warns een 'vrije zondag' hadden en omgekeerd was dat ook in Melkwerum zo. Of dat er tijdens een gezamenlijke kerkenraadsvergadering geen specifieke zaken over de eigen kerk worden besproken. "Dat doen we wel wanneer we weer onder ons zelf zijn", is dan de vaak gebruikte verklaring. De kerk hoort bij het dorp en houdt daarom de Godslamp brandend.

3^e Lijn. Wees kerk van en voor het eigen dorp door je dorp te dienen. Vroeger was het zo dat de mensen zich moesten richten volgens de normen zoals de kerk die stelde. In zijn geboortedorp Bennekom sprak men destijds over 'Geloof op wielen'. Daarmee werd bedoeld dat sommige mensen alleen de kerk van binnen zagen bij doop (de kinderwagen), huwelijk (trouwauto) en begrafenis (de lijkwagen). Nu is dat anders en dat moet je als kerk accepteren, want als dorpskerk ben je er voor het dorp.

4^e Lijn. Organiseer alles zo klein en praktisch mogelijk. Hij noemt de kerkenraad van een grotere gemeente die veel tijd investeerde door steeds maar te spreken over vacatures die vervuld moesten worden. En wanneer die eenmaal vervuld waren, waren er inmiddels weer nieuwe vacatures ontstaan. Een kerkelijke gemeente heeft naast een kerk- en verenigingsgebouw behoefte aan een predikant, die geestelijk leider is, een voorzitter, secretaris en een penningmeester. Alle overige werk kan informeel georganiseerd worden door de z.g. informele groepen. Geef mensen daarvoor de ruimte. Dat kan bij tal van activiteiten van kindernevendienst, zanggroepen tot en met verzorging van een kerkblad, al dan niet in combinatie met een dorpsblad.

Hoe betalen?

Het onderdeel waarmee kerkrent-

meesters geconfronteerd worden, is het geld. Wie gaat en hoe gaan we dat betalen? Mijn vader was destijds in Bennekom kerkvoogd, zodat ik regelmatig met de kerkvoogdelijke zorgen van de hervormde gemeente werd geconfronteerd, aldus ds. Beekman. Ik begrijp best dat vanuit die invalshoek ook gekeken wordt of gemeenteleden jaarlijks een vrijwillige bijdrage betalen. En betaling van deze vrijwillige bijdrage betekent in feite dat je op alle diensten van de kerkelijke gemeente aanspraak kunt maken. Maar dat beeld is bij jongere mensen anders. Jongere mensen kiezen er voor om van bepaalde diensten die de kerk te bieden heeft, gebruik te maken. Zij realiseren zich dan heel goed dat de kerk niet van de wind kan leven, dus dat voor die diensten betaald moet worden. Daarom is het belangrijk om voor die diensten tarieven te stellen die gebaseerd zijn op de realiteit, zodat wanneer mensen vragen wat iets kost je transparant maakt waarvoor het geld nodig is.

Waar in de kerk nog veel te weinig gebruik van wordt gemaakt is de mogelijkheid van erfstellingen en legaten. Maak een beleid om de komende jaren legaten binnen te krijgen. Beleg die op een verantwoorde wijze en de opbrengsten daarvan kunnen in de exploitatie van de kerkelijke gemeente worden betrokken. De huidige bezittingen waarover verschillende gemeenten nog vanuit de historie beschikken, zijn ook uit giften en legaten ontstaan.

Tenslotte wijst ds. Beekman op het vormen van een "Stichting Vrienden van de dorpskerk". In diverse gemeenten worden daar successen geboekt, want iedere inwoner in het dorp — kerkelijk betrokken of niet — wil dat de kerk, als gebouw en beeldbepalend monument in het dorp in stand blijft. Ga met deze mogelijkheden slim om, zo besluit ds. Beekman zijn boeiende inleiding over "Leve de dorpskerk".

Na de pauze was er een geanimeerde gedachteswisseling, waaruit bleek dat voor het onderwerp dat ds. Beekman belichtte, erg veel belangstelling bestaat. Vervolgens werd de

rondvraag gehouden die geen bijzonderheden opleverde, waarna de voorzitter de bijeenkomst sloot na het uitspreken van een dankgebed.

■ Koning toch beschermheer van NBG

Koning Willem-Alexander is sinds 1 mei 2013 de nieuwe beschermheer van het Nederlands Bijbelgenootschap (NBG). Tot haar abdicatie was Koningin Beatrix beschermvrouw van het NBG. Aanvankelijk deelde de Rijksvoorlichtingsdienst mee dat de koning alle beschermheerschapen zou neerleggen. Nu blijkt dat hij diverse erefuncties toch van zijn moeder overneemt. Het NBG kreeg een week voor de troonswisseling de mededeling dat de koning bij het NBG betrokken blijft. Het NBG is daar blij mee, want "de jaren door is de band tussen het NBG en het koningshuis sterk geweest", aldus een bericht in het Friesch Dagblad van 4 mei 2013.

■ Walckerorgel Grote Kerk Wildervank 100 jaar

De Grote Kerk van Wildervank viert dat haar orgel een eeuw geleden werd ingewijd. Het tweeklaviers instrument werd in 1913 gebouwd door de Duitse firma E.F. Walcker & Co uit Ludwigsburg. Het orgel werd in 1962 gerestaureerd, maar tien jaar later was het instrument onbespeelbaar geworden. Het leek er op dat het zou worden gesloopt. Toch voerde firma S. de Wit eind jaren negentig opnieuw een restauratie uit, waarna het instrument in september 2001 weer in gebruik werd genomen. Ter gelegenheid van het jubileum is het orgel onlangs met twee stemmen uitgebreid. De heer W. de Olde legde de geschiedenis vast in een boekje dat op 27 april 2013 werd gepresenteerd, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 28 april 2013.

Zorg voor het orgel en rol en betekenis van de orgeladviseur

Dr. J.D.Th. Wassenaar (rechts) en de heer P. van Dijk (links).

De workshop wordt gegeven door twee workshopinleiders: de heren dr. J.D.Th. Wassenaar (voorzitter Commissie orgelzaken) en P. van Dijk (orgeladviseur in samenwerking met de Commissie orgelzaken). Workshopvoorzitter is de heer ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, terwijl het verslag van de hand van de heer H.L. Roth is.

Een van de oudste geschilderde afbeeldingen waarop een orgel voorkomt, is 'De aanbidding van het Lam Gods', in 1432 door Jan van Eyck voltooid in de Josse Vijdkapel, Sint Baafskathedraal te Gent. Paneel van de musicerende engelen.

Zorg om het orgel – zorg voor het orgel

dr. J. D. Th. Wassenaar

*Laat zich 't orgel overal
bij het juichend vreugdeschal
tot des Heren glorie paren!*

Zo luidt de laatste zin van het tweede couplet van de oude berijming van Psalm 150, zoals we die in de hervormde bundel van 1938 vinden. In die tijd had dat instrument zich inderdaad overal in de kerk een plaats verworven. En toen was het nog niet op zijn retour, wat inmiddels wel het geval is. Ik zal dat toelichten.

Orgelspel in de eredienst?

Nederland heeft een interessante orgelgeschiedenis. De eerste instrumenten stammen uit de middeleeuwen. Het oudste nog bestaande

orgel dateert uit 1479 - het werd voor het thans 'Nicolaikerk' genoemde godshuis te Utrecht gebouwd. In die voor-reformatorische tijd was het orgel nog geen begeleidingsinstrument. Het moest toen 'meehelpen' om de luister van de misliturgie te vergroten. Dat gebeurde door solospel in afwisseling met de destijds gangbare gregoriaanse zang. Deze vorm wordt de 'alternatimpraktijk' genoemd. Overigens werd het orgel ook voor en na de eredienst bespeeld.

In de begintijd van de Reformatie in ons land werd instrumentale muziek als een rooms-katholiek overblijfsel gezien. Net als de Zwitserse hervormers moesten de meeste calvinisten dan ook niets van orgelspel in de eredienst hebben. De provinciale

synode van Dordrecht van 1574 was van mening dat het orgelspel afgeschaft moest worden. Ook de nationale synoden van Dordrecht van 1578 en van Middelburg van 1581 spraken zich tegen het gebruik van het orgel uit. De synode van Dordrecht van 1578: 'Ende hoe wel men het alsnoch in sommigen deser Kercken alleen int eijnde der prediciën (bedoeld is de gehele kerkdienst, JDThW) ghebruijckt opt scheijden vanden volcke, soo dient nochtans meest om te doen vergheeten, watmen te voren ghehoort heeft, ende is te besorghen dat het hierna tot superstitie ghebruijckt sal worden, ghelijck het nu tot lichtuairdicheijt dient (...)'

De stadsbestuurders dachten vaak anders over orgelspel. En zij waren het die zeggenschap hadden over de instrumenten en de bespelers daarvan. Die behoorden in die tijd tot het wereldlijke domein. Daardoor zijn de orgels in de kerken ►

Het uit 1861 daterende Bätz-Witte-orgel in de Janskerk te Utrecht.

gebleven. In veel steden werden op weekdagen bespelingen gehouden. Uiteindelijk werd dat ook door kerkelijke overheden gesteund. Met als gevolg dat na enige tijd voor en na de kerkdiensten orgelspel klonk.

Begeleiding van de gemeentezang

In de zeventiende eeuw is het orgel langzamerhand gaan dienen als instrument voor de begeleiding van de gemeentezang. Dat is voor een deel te danken aan Constantijn Huygens, die in 1641 het traktaat *Ghebruyck of onghebruyck van 't Orgel Inde Kercken der Vereenighde Nederlanden* publiceerde. Herdrukken verschenen in 1659 en 1160, opnieuw in 1937. De auteur zag het instrument als middel bij uitstek om een gewijde sfeer te scheppen. Hij was ook van mening dat orgels vernieuwd of verbeterd moesten worden om ze voor kerkelijk gebruik geschikt te maken. Dat is gebeurd.

Typend voor de gewijzigde houding van de kerkelijke overheden ten aanzien van orgelspel in de eredienst is de gewoonte die in de achttiende eeuw ontstond: dat de plaatselijke predikant bij de ingebruikneming van een nieuw orgel een deftige inwijdingsrede hield. Ik noem een voorbeeld. In 1861 werd het Bätz-Witte-orgel in de Janskerk in Utrecht feestelijk ingewijd.

De dominee, dr. B. ter Haar, zei bij die gelegenheid onder meer: 'Is niet het orgel, waar het als middel en voertuig dient der be vleugelde en Godverrijkende gedachten, en het gemeenschappelijke gezang onder-

steunt en leidt, uitnemend geschikt, om de stichting der Gemeente, als het ware doel der Godsvereering te bevorderen? – Stemt het niet onwillekeurig tot eerbied? Schijnen niet alle wulpsche en dartele toonen op zijne gewijde klavieren misplaatst? Verwekt het, als het zacht-kens speelt, of, gelijk de zee in hare volheid, de stroom zijner diepste en zwaarste klanken laat bruisen, geene heilige en plegtige gewaarwording in de ziel? (...) Gewis! gelijk zang en toonkunst in hare edelste bestemming goddelijk mogen heeten, zóó wijst het Orgel het meest, als onovertroffen voortbrengsel der menselijke kunst, die hemelsche bestemming aan. Vrij mogen dan zijne bezielende toonen door dit heiligdom ruischen, zoo dikwerf onze lofzang den hoogverheven Koning prijst!'

Latere ontwikkelingen

Pas in de twintigste eeuw werd fundamenteel over het kerkelijke orgelspel en de functie van de organist nagedacht. In dit verband moeten vooral de Liturgische Beweging in de Nederlandse Hervormde Kerk, de Koninklijke Nederlandse Organistenvereniging en de Prof. dr. G. van der Leeuwstichting genoemd worden. Die bezinning heeft zeker na 1945 vruchten afgeworpen. Vorig jaar heb

ik een boekje gepubliceerd over de bijdrage die twee belangrijke theologen uit de vorige eeuw aan de bezinning op het orgel en de organist geleverd hebben: dr. O. Noordmans en prof. dr. G. van der Leeuw.

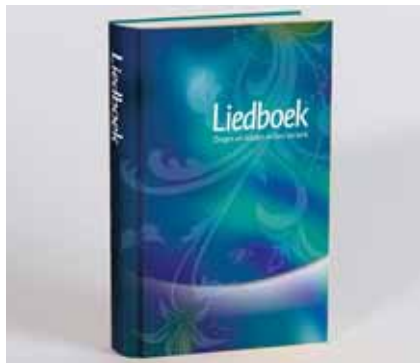
De discussie tussen Noordmans en Van der Leeuw vond in de jaren '30

en '40 van de vorige eeuw plaats. Sinds die tijd is er veel veranderd. Om maar iets te noemen, met woorden van F.G. Immink in een recent verschenen boek over 'praktijk, theologie en traditie van de protestantse kerkdienst': 'In de protestantse kerkdienst werd de gemeentezang eeuwenlang begeleid met orgelmuziek. Een orgel hoort standaard bij de inrichting van het kerkgebouw. Hier en daar staat ook een piano of een vleugel. Het orgel heeft in sterke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de kerkelijke lied- en muziekcultuur en heeft daardoor ook de stijl van de kerkdienst bedinvloed. Met de opkomst van de evangelische beweging in de gevestigde kerken zijn orgel en piano geen vanzelfsprekende begeleidingsinstrumenten meer.' De auteur wijst in dat verband op wat in de toelichting bij de Evangelische Liedbundel te lezen is: dat 'evangelische liederen het best tot hun recht komen als er naast het orgel bij de begeleiding gebruikt gemaakt wordt van andere instrumenten of een begeleidingsgroep'. Om uit een kogel in de kerk, afgevuurd door Dirk Zwart, te citeren: '(...) moet het altijd maar en eeuwig dat orgel zijn, dat klinkt in de kerk, of mag het ook met andere instrumenten, zoals een piano, blazers en strijkers, een band...'

Het nieuwe liedboek

Die kwestie wordt nog urgenter met de verschijning van het nieuwe liedboek, dit jaar. Misschien bent u benieuwd naar het antwoord op de vraag die Zwart stelt. Welnu, dat luidt: 'Het begeleiden van de gemeentezang kan met alles wat muzikaal geluid maakt. Looft de Heer met snarenspeel, met harpgetokkel, met trompetgeschetter en met bazuingeschal, en met alles wat daar tussenin zit. Looft Hem met de trommels en de tamboerijnen – en met drumstel en basgitaar.' Maar daar laat de auteur het niet bij. Er doemen zijns inziens allerlei praktische problemen op. Is er altijd een flink ensemble beschikbaar? Wie schrijft daar de muziek voor? Enzovoort. Er zitten dus nog wel wat haken en ogen aan begeleiding door andere instrumenten dan het orgel. Dan is het orgel inderdaad een goede oplossing.' In dit verband nog

het volgende. In het hoofdstuk met de veelzeggende titel 'Een vrolijk geluid met de bel van je fiets' in zijn boek Gods lof op de lippen over 'aspecten van liturgie en kerkmuziek' gaat Jan Smelik uitvoerig op die kwestie in. Hij laat zich kritisch uit over de evangelische liedcultuur. Een van de punten die hij aansnijdt, is het gegeven dat veel melodieën niet in dienst van de tekst staan. Dat

komt de verstaanbaarheid en de zingbaarheid niet ten goede. Smelik noemt dan terecht als 'een onopgeefbaar uitgangspunt voor liturgisch te gebruiken liederen dat de muziek de tekst op z'n minst niet voor de voeten loopt.'

De kwaliteit van de begeleiding

Smelik laat zich niet alleen kritisch uit over de evangelische liedcultuur. Hij maakt ook enkele opmerkingen bij de nadrukkelijke pleidooien in evangelische kring voor uitbreiding van het instrumentarium. Die hebben een muzikaal-praktische en een theologische achtergrond. Wat het eerste betreft: een belangrijke groep evangelicale liederen is minder geschikt of ongeschikt om op orgel te begeleiden. Ze komen pas goed tot hun recht als ze door bijvoorbeeld een combo begeleid worden. Met de auteur vind ik het een goed uitgangspunt dat liederen begeleid worden met instrumenten die daar het best bij passen. Wat de theologische achtergrond betreft: het pleidooi om meer instrumenten in de liturgie in te schakelen brengt met zich mee dat meer gemeenteleden een concrete bijdrage aan de eredienst leveren. Terecht wijst Smelik op een reëel gevaar: dat de kwaliteit van de begeleiding van ondergeschikt belang gaat worden. Bij het inschakelen van meer instrumentalisten is het niveau waarop gespeeld wordt een punt

van zorg. Overigens speelt de kwestie van de kwaliteit ook bij de organisten. In 2007 kwam een KASKI-rapport, getiteld 'Onderzoek onder kerkmusici en kerkmuzikale praktijken in de Protestantse Kerk in Nederland' uit. NRC-Handelsblad, een krant die zeker niet als kerkelijk geïnteresseerd bekend staat, kopte: 'Het gaat niet goed met de kerkmuziek in Nederland'. Verderop is te lezen dat 38 procent van de 700, overigens allemaal parttime werkende, professionals met een conservatoriumopleiding 55 jaar of ouder is. Onder de amateurs is de vergrijzing nog groter: meer dan de helft van de ruim 3000 kerkmusici, zeg maar zowat allemaal organisten, is ten minste 55 jaar. In het artikel wordt gewezen op de sterk afgenomen financiële middelen in de kerk. De honorering van gekwalificeerde organisten is weer een apart verhaal. Die is vaak niet om over naar huis te schrijven.

De Commissie Orgelzaken (COZ)

Tot zo ver de zorg om het orgel. Nu de zorg voor het orgel. Daarover spreek ik als voorzitter van de COZ, een commissie van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, voor de Protestantse Kerk in Nederland. Iets over de geschiedenis van die commissie. Ze is op 15 september 2001 van start gegaan voor de toen nog Samen op Weg-kerken, als initiatief van de Vereniging van Kerkvoogdijen, het Landelijk Verband van Commissies van Beheer en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden. Voordien waren er 1. de Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk, die een toezichthoudende rol had; 2. de Orgelbouwadviescommissie van de Gereformeerde Kerken in Nederland, die uit de organisten voortgekomen is. De huidige COZ heeft een plaats op het terrein van het beheer. Ze heeft de functie van procesbegeleider. Niet meer en niet minder. Met 'meer' doel ik op de kwestie van het toezicht dat elders ondergebracht is. Met 'minder' doel ik op het feit dat ze nog wel eens ten onrechte gepasseerd wordt. Ik kom daar nog op terug. Over 'zorg' gesproken: in ordinantie 11-1 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland is bepaald

dat de zorg voor de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de gemeente bij de kerkenraad berust. De kerkenraad vertrouwt de verzorging van de vermogensrechtelijke aangelegenheden van de gemeente van niet-diaconale aard toe aan het college van kerkrentmeesters. Dat treedt dan ook op als beheerder/eigenaar van het orgel. Ik zou in dit verband iets kunnen vertellen over de relatie met het beleidsplan van de gemeente, alsook over de relatie met de begroting, maar omwille van de tijd laat ik dat alles achterwege. Het gaat mij om het belang van een gestructureerde aanpak van een orgelproject. De COZ wil daarbij van dienst zijn.

De inschakeling van de COZ: de orgel QuickScan

Bij een orgelproject is sprake van twee of drie trajecten.

1. Inschakeling van de COZ voor:
  - Orgel QuickScan
  - Begeleidingstraject
2. Monumentenroute
3. Toezichtroute

Over de monumentenroute zal ik het hier verder niet hebben. De heer Peter van Dijk heeft daar meer ervaring mee en zal daar meer over vertellen. Ik merk alleen op dat u die route dient te gaan als het orgel van uw gemeente een beschermd rijksmonument is. Overigens zijn er dan ook mogelijkheden voor subsidie. Is het instrument geen beschermd rijksmonument, dan kunt u de monumentenroute overslaan. De inschakeling van de COZ voor een orgel QuickScan. Die scan heeft ten doel om de uitgangspositie van het instrument in beeld te krijgen en aanbevelingen te doen voor vervolgstappen. De scan wordt op aanvraag van uw gemeente geleverd door de COZ. De scan wordt opgesteld door een door de COZ daartoe aangewezen adviseur. Verderop meer over die functionaris en zijn taken. Er zijn acht aan de COZ gelieerde adviseurs, allemaal uitermate deskundig, één met specifieke kennis van akoestische zaken. In dit verband merk ik op dat het orgeladviseurschap de laatste jaren een proces van professionalisering heeft doorgemaakt. Tot en met certificering door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. ►

Terug naar de QuickScan. De begeleidende brief bij de rapportage van de uitkomsten van de scan bevat de namen van de adviseurs die voor een mogelijk vervolg van het betrokken project door de COZ bekwaam worden geacht. De scan wordt in de regel binnen drie maanden geleverd. Bij overschrijding wordt dit gemeld. Nog een opmerking in dit verband: een QuickScan is niet als basis voor een offerte voor een orgelbouwer bedoeld. Wij merken nog wel eens dat de scan daarvoor wordt misbruikt.

De inschakeling van de COZ: het begeleidingstraject

Het begeleidingstraject van de COZ heeft ten doel om tijdens de uitvoeringsfase betrokken te blijven bij de voortgang van het orgelproject en het na afloop te evalueren. De meest direct betrokkene in het traject is de aan de COZ gelieerde orgeladviseur. Het is goed om te benadrukken dat deze functionaris zelfstandig ondernemer is, die dan ook de honorerings van zijn werkzaamheden zelf met de opdrachtgever regelt. Hij heeft tot taak de opdrachtgever bij te staan en te adviseren en toezicht te houden tijdens de voorbereiding en de uitvoering van het werk. Hij ziet toe op de oplevering en draagt zorg voor de keuring van het uitgevoerde werk. Bij de eindkeuring stelt hij een rapport op. Daarnaast is er voor de opdrachtgever een gesprekspartner vanuit het bestuur van de COZ beschikbaar voor eventuele tussentijdse contacten.

De COZ is tijdens de uitvoeringsfase van het orgelproject aanwezig bij problemen en kan indien nodig bemiddelen bij gerezen spanningen en/of conflicten. De COZ zal het projectplan/restauratieplan van de orgeladviseur voorleggen aan het RCBB, als er sprake van de toezicht-route.

NB: de hiervoor genoemde orgel QuickScan en het begeleidingstraject door de COZ zijn – in het geval er sprake is van een monumentaal orgel – kerkordelijk verplicht. Ik kom daar zo dadelijk op terug. Als het geen monumentaal orgel betreft, is inschakeling van de COZ niet verplicht, maar het blijft wel altijd verstandig en aanbevolen. Er kan

tijdens een orgelproject heel veel mis gaan. Ik noemde al het voorbeeld dat een orgel QuickScan als basis voor een offerte gebruikt wordt. Ik noem enkele andere voorbeelden.

1. De organist van uw gemeente vindt dat het orgel uitgebreid moet worden. Uw gemeente beschikt over het geld. U laat de uitbreiding uitvoeren. Maar u hebt niet onder ogen gezien dat u van verschillende instanties toestemming had moeten hebben. De COZ dan wel de orgeladviseur had u daar op gewezen.
2. De orgelbouwer die het orgel van uw gemeente in onderhoud heeft, vindt dat het instrument nodig gerestaureerd moet worden. U denkt: 'Die man zal er wel verstand van hebben.' De COZ dan wel de orgeladviseur kan beoordelen of restauratie werkelijk nodig is of dat de orgelbouwer een manier probeert te vinden om werk te houden.
3. U laat drie offertes uitbrengen voor de restauratie van het orgel van uw gemeente. Maar beschikt u wel over de kennis om die offertes te vergelijken en op basis van dezelfde uitgangspunten te beoordelen? De COZ dan wel de adviseur in ieder geval wel.

De inschakeling van het RCBB: de toezichtroute

Toezicht op kerkelijke bezittingen strekt mede tot behoud en overlevering aan volgende generaties van datgene wat uit oogpunt van architectuur, kunst of historie van bijzondere waarde is en als zodanig dient gerekend te worden mede te behoren tot het cultuurbezit van ons land en onze kerk.

De filosofie achter het toezicht in de Protestantse Kerk in Nederland is: 'toezicht op maat'. Kerkelijke gemeenten die de zaken op orde hebben, krijgen met minder toezicht te maken dan gemeenten die bijvoorbeeld geen begroting en/of jaarrekening inzenden – wat overigens niet ter vrije beoordeling is.

In de Protestantse Kerk in Nederland berust het toezicht bij de regionale colleges voor de behandeling van beheerszaken. In ordinantie 11-8-3 lezen we: 'Het college van kerkrentmeesters of het college van diakenen is eerst na voorafgaande toestemming van het regionale college bevoegd tot het aangaan van rechtshandelingen betreffende het op ingrijpende wijze verbouwen,

Agenda voor kerkrentmeesters

September 2013

11 september: viering 85-jarig bestaan afdeling Groningen VKB; presentatie gedenboek "Werken in en voor de kerk".

14 september: Nationale Orgeldag, thema "Macht en Pracht".

14 september: Open Monumentendag, thema "Macht en Pracht".

Oktober 2013

16 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Groningen te Zuidhorn

17 oktober: Regiobijeenkomst afdeling Groningen te Stedum

31 oktober: Utrecht, Geertekerk: themadag (Eerste) hulp bij kerksluiting, georganiseerd door Stichting Kerkelijk Waardebeheer.

November 2013

7 november: Regiobijeenkomst afdeling Groningen te Onstwedde

Januari 2014

12-26 januari 2014: actie Kerkbalans, thema "Wat is de kerk jou waard?"

April 2014

12 april 2014: Ede, de Reehorst, jaarcongres en beurs VKB.

uitbreiden of restaureren, verkopen of op andere wijze vervreemden, bezwaren en afbreken van een kerkgebouw of een orgel van cultuurhistorische of architectonische waarde en het verkopen of op andere wijze vervreemden en bezwaren van voorwerpen van oudheidkundige, historische of kunstwaarde.' In artikel 9-1 wordt dan nog ingegaan op de situaties waarin ook voorafgaande toestemming nodig is voor alle orgels. Dat zal in de regel het geval zijn als

een gemeente de begroting en de jaarrekening niet ingezonden heeft. In ordinantie 11-23-1 wordt bij de werkwijze – zij het in bedekte termen – gesproken over het advies door de COZ. Het is belangrijk om uw regionale college te raadplegen voor de actuele, precieze spelregels. De regionale colleges zijn via de vier regionale steunpunten te bereiken. Ook kunt u contact opnemen met de helpdesk van het landelijk dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland.

beknpte technische beschrijving; brengt in beeld wat de wensen zijn van de organisten en geeft een vervolgadvis. Komt er een vervolgotraject tot stand waarbij de orgeladviseur de opdrachtgever verder zal begeleiden, dan zal er vaak een offertetraject starten, waarbij de orgeladviseur een keuzeadvis kan uitbrengen. Vervolgens worden de uitvoeringswerkzaamheden begeleid. Als het werk klaar is, zorgt de orgeladviseur voor de coördinatie van eindkeuring, eindverslag en zal deze voor het inspelen zorg dragen. Een orgel is een kwetsbaar instrument en heeft regelmatig onderhoud nodig. Niet alleen het hout is kwetsbaar, maar ook de metalen pijpen zijn dat. Een orgelpijp is als mengsel van tin en lood zacht. Het orgel hoeft niet elk jaar generaal gestemd te worden. Stemmen moet ook buiten het stookseizoen plaatsvinden. Controle is wel jaarlijks aan de orde. Om de dertig tot veertig jaar is er sprake van groot onderhoud. Daar dient een orgeladviseur bij te worden ingeschakeld. Zoals gezegd is er sprake van professionalisering van het orgeladviseurschap. Er is een certificeringsregeling opgezet vanuit de branche zelf. Het certificaat is vijf jaar geldig. Bij de certificering wordt gekeken naar verslagen, publicaties en referenties. Het is van belang om het Nederlandse orgelbezit te koesteren. De orgelcultuur in Nederland behoort tot de top van de wereld. Zowel kwantitatief als kwalitatief. Door de aanwezigen worden er diverse vragen gesteld naar aanleiding van de inleidingen. In Doesburg heeft men een monumentaal orgel. Er zijn plannen om de verwarming aan te passen, gedacht wordt aan infrarood met gas. De heer Van Dijk verwijst naar specifieke expertise bij de Rijksdienst. De heer ir. Marc Stappers is klimaatexpert. Verwarming heeft veel aspecten. Zo kan er bij een te lage basistemperatuur mogelijk tinpest gaan ontstaan. Een basistemperatuur van 9 graden Celsius is veiliger dan 5 graden. Bij infraroodstralen moeten de stralen in ieder geval niet in de richting van het orgel gaan. Een heteluchtkanon kan bijvoorbeeld de relatieve vochtigheid weer te snel laten dalen. Kortom, deskundigheid inschakelen ►

De rol en betekenis van de orgeladviseur

P. van Dijk

Voordat de inleider start met zijn betoog heeft hij een tip voor de aanwezige orgelliefhebbers. De Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel in Elburg organiseert cursussen om orgelkennis op te doen. Het Nationaal Historisch Orgelmuseum in Elburg is momenteel aan het verhuizen, maar is ook zeker aan te bevelen.

Reeds in de 15e eeuw komen we de orgeladviseur tegen. Hij richt zich op zaken als dispositie, klank en registers. Hij geeft instructies aan de orgelbouwer en houdt toezicht. Lang blijft dat gebruikelijk. In de 20e eeuw komt er het aspect van monumentenzorg bij. Objecten van (religieuze) kunst krijgen bescherming. Een orgeladviseur is een organist met verstand van technische en artistieke aspecten van een orgel. Enerzijds gaat het daarbij dus om het object/instrument, anderzijds om het gebruik daarvan.

Na de Tweede Wereldoorlog krijgt de orgelbouw een enorme kwaliteitsimpuls. Diverse koepels ontstaan: Katholieke Kloeken- en Orgelraad (KKOR), Hervormde Orgelcommissie (HOC), Orgel Advies Commissie (OAC). Beide laatste organisaties zijn inmiddels opgegaan in de COZ. Beroemde orgeladviseurs uit deze periode zijn onder meer: Lambert Ern , Klaas Bolt en Jan Jongepier. Zij hebben veel onderzoek gedaan en talrijke orgelnieuwbouw- en restauratieprojecten begeleid.

De Rijksdienst heeft door de jaren heen belangrijke stimulansen

gegeven voor de professionalisering van de adviseurs. We denken dan onder meer aan dr. H.L. Oussoren, Onno Wiersma, en momenteel de heren Rudi van Straten en Wim Diepenhorst. De aanzetten tot een grotere mate van professionalisering van de adviseurs hebben geleid tot de oprichting van het College van Orgeladviseurs Nederland (CvON), de Stichting Landelijke Opleiding Tot Orgeladviseur (Stichting LOTO) voor opleiding en voor een certificeringsregeling.

Ook vandaag dient de orgeladviseur nog steeds een duizendpoot te zijn als het over de taken gaat. Belangrijke kenmerken van een orgeladviseur zijn: een onafhankelijke positie; in dienst van de opdrachtgever; geen betrokkenheid bij specifieke orgelbouwers; heeft ook geen andere arbeidsrelatie met de opdrachtgever (vereiste vanuit de certificering). Een orgeladviseur moet over een grote mate van kennis beschikken over de orgelbouw, zowel historisch als technisch. Hij dient een visie te hebben op het orgel. Naast orgeladviseur is hij ook kennismakelaar voor neventerreinen (bijvoorbeeld voor bouwtechnische zaken, elektra en klimaatbeheersing). Hij zal voor die neventerreinen kunnen doorverwijzen naar deskundige specialisten. De orgeladviseur moet een goed organist zijn en zicht hebben op de liturgische eisen die aan het orgel gesteld kunnen worden. Een orgeltraject zal vaak starten met een orgel QuickScan. Dit is een diagnose voor de opdrachtgever. De QuickScan laat zien wat er aan de hand is, door middel van een

is verstandig. Er zijn enkele vragen over de monumentenstatus. De heer Van Dijk geeft aan dat het monumentenregister op internet te vinden is. Hij wijst er wel op dat het orgel geen "status aparte" heeft in het register en is opgenomen als onderdeel van het kerkgebouw. Vanuit het verleden zijn er nog een aantal "vanwege beschermingen" voor orgels die in een kerkgebouw staan dat zelf geen monument is. Deze "vanwege beschermingen" zijn niet te vinden in het monumentenregister op internet. Daarvoor moeten men met de Rijksdienst bellen. In het verlengde van deze vragen wordt er een vraag gesteld over "een gedeelte van het pijpwerk uit een monument". Het is mogelijk dat historische delen van een monument beschermd kunnen worden.

De voorzitter van de workshop, de heer Van Cuilenburg, bedankt de beide inleiders voor hun presentatie.

■ **Orgel Laurentiuskerk Kimsword gerestaureerd**

Op 17 mei jl. is het gerestaureerde orgel in de Laurentiuskerk te Kimsword (Fr.) weer in gebruik genomen. Het tweeklaviers orgel (negentien stemmen, aangehangen pedaal) was decennialang vrijwel onbespeelbaar. Volgens orgeladviseur Theo Jellema, die de restauratie begeleidde, waren de windladen "totaal lek". De laatste restauratie werd in 1964 uitgevoerd. Vanaf voorjaar 2012 werkte orgelbouwer Bakker & Timmenga uit Leeuwarden aan het instrument. Orgelbouwer Mense Ruiten uit Zuidwolde werd ingeschakeld voor een aantal onderdelen. Uitgangspunt bij de restauratie was om zo veel mogelijk de situatie van 1858 te herstellen.

■ **Koninklijke onderscheiding**

Ter gelegenheid van Koninginnedag 2013 kreeg de heer Th. van Straalen uit Monster op 26 april 2013 een Koninklijke onderscheiding uitgereikt. Hij werd benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Van harte geluk gewenst!

Museum Catharijneconvent gaat zich bezig houden met behoud religieus erfgoed

Het Museum Catharijneconvent in Utrecht heeft er een nieuwe taak bij, zo meldt het Friesch Dagblad van 25 mei jl. Naast het beheer van de collectie religieuze voorwerpen binnen haar muren, zet het museum zijn kennis sinds kort ook in voor het religieus erfgoed dat in kerken en kloosters wordt bewaard en gebruikt. De onlangs opgerichte afdeling Erfgoed in Kerken en Kloosters zal beheerders van religieuze voorwerpen bijstaan in de zorg hiervoor. Het museum neemt hiermee een deel van de taken over van de Stichting Kerkelijk Kunstbezit in Nederland, de SKKN. Marc de Beyer, hoofd van de nieuwe afdeling, benadrukt het belang van het behoud van het christelijk erfgoed: "Het is een wezenlijk onderdeel van onze nationale geschiedenis en identiteit. Bovendien betreft het vaak prachtige voorwerpen, ontworpen door de beste kunstenaars uit die tijd".

Museum Catharijneconvent is het nationaal museum voor christelijke kunst, cultuur en geschiedenis. Binnen het geheel van Nederlandse musea is Museum Catharijneconvent aangewezen als een van de zes wetenschappelijke kenniscentra, die ieder een centrale rol spelen binnen hun specifieke aandachtsgebied. Het museum deelt zijn kennis nu om kerkelijke eigenaren die met kerken en kloostersluitingen worden geconfronteerd te ondersteunen. Nu al gaan in Nederland per week gemiddeld twee kerken of kloosters dicht. Dit is niet alleen een bedreiging voor de gebouwen, maar ook voor de religieuze objecten die zich daarin bevinden. De verwachting is dat op korte termijn voor ten minste 150.000 voorwerpen een nieuwe bestemming moet worden gezocht. Het Museum Catharijneconvent beheert sinds kort de landelijke database en het archief waarin religieuze voorwerpen in kerken en kloosters staan beschreven. De database en het archief zijn het resultaat van jarenlang werk door medewerkers van de Stichting

Kerkelijk Kunstbezit in Nederland (SKKN).

Eerder maakte het Museum Catharijneconvent samen met diverse kerkelijke partners en erfgoedinstellingen de "Handreiking roerend religieus erfgoed", een praktisch hulpmiddel voor eigenaren en beheerders van kerkelijk erfgoed. De werkzaamheden van de erfgoed specialisten van Erfgoed in Kerken en Kloosters sluiten hierbij naadloos aan. Ze kunnen samen met de eigenaren religieuze voorwerpen in kerken en kloosters in kaart brengen: wat is cultureel waardevol erfgoed? Ook kunnen de erfgoed specialisten eigenaren adviseren ten aanzien van de herbesteding van hun religieuze voorwerpen. De aandacht gaat hierbij uit naar het belangrijke erfgoed.

Protestantse gemeenten, katholieke parochies en kloostergemeenschappen staan voor belangrijke keuzes met betrekking tot hun religieuze voorwerpen. Museum Catharijneconvent gaat intensief samenwerken met de kerkelijke eigenaren en erfgoedinstellingen om zorg te dragen voor dit voor Nederland belangrijke erfgoed.

■ **Kerk hervormde gemeente Zegveld 150 jaar**

De kerk van de hervormde gemeente in Zegveld (Utrecht) bestaat 150 jaar. Zaterdag 8 juni jl. vonden er verschillende activiteiten plaats rond het kerkelijk centrum De Voorhof. In De Voorhof is een expositie te zien van schilderijen en foto's van de kerk en van Zegveldse predikanten. 's Avonds werd een jubileumbijeenkomst gehouden. Tijdens deze bijeenkomst werd het eerste exemplaar van het jubileumboek Soli Deo Gloria uitgereikt. Het boek is geschreven en samengesteld door Gert Ton en Piet Brak en bevat een cd met orgelmuziek. Het is voor € 19,95 te bestellen bij Gert Ton: gertton@hetnet.nl.

De nieuwbouw op Hydepark

Namens het bestuur van de Dienstenorganisatie meldt de heer Gerrit Westerveld het volgende.

Naar wij hopen en vertrouwen zal in oktober 2013 de Gemeenteraad van de gemeente Utrechtse Heuvelrug een uitspraak doen over het (bescheiden) aanpassen van het bestemmingsplan.

Om op dat moment 'met stoom en kokend water' door te kunnen gaan, start binnenkort de selectie van de in te schakelen adviseurs. Deze adviseurs zijn nu nodig om het ontwerp klaar voor aanbesteding te maken. De architect, de landschapsarchitect en de kostendeskundige hebben al aan de voorbereiding meegewerkt.

De selectie van adviseurs gebeurt op basis van de aanbestedingsprocedure 2013. Het betreft de adviezen voor:

- Constructies
- Installaties (W-E-Transport)
- Bouwfysica, brandveiligheid en duurzaamheid.

De aanbestedingsprocedure zal in twee fasen plaatsvinden:

- Selectiefase (om te komen tot maximaal vijf geschikte gegadigden die worden uitgenodigd voor het vervolg. Het gaat om de kwaliteit van de aanbieder.
- Gunningsfase (om te komen tot te contracteren partij op basis van de 'economisch meest voordelige inschrijving'). Het gaat om de kwaliteit van de aanbieder.

Voor de aankondiging wordt gebruikt gemaakt van aanbestedingskalender.nl. Wij verwachten dat de officiële aankondiging eind juli zal plaatsvinden. We doen deze extra mededeling via de website van de PKN, via Kerkbeheer en via de website van de VKB om toch maar niemand binnen de PKN, die mogelijk in aanmerking zou willen komen, te missen.

De aanbestedingsprocedure zal, zoals vermeld op de aanbestedingskalender.nl, gaan lopen via de aanbestedingswebsite IBIS4Tender (link via de aanbestedingskalender). Via deze website kunnen de aanbestedingsdocumenten worden gedownload en kunnen vragen ten behoeve van nota's, aanmeldingen en inschrijvingen worden geüpload.

Deelnemers kunnen geen aanspraak maken op enige vergoeding voor zowel de selectiefase, als de gunningsfase.

Voor de selectiefase geldt dat gegadigden gegevens moeten verstrekken met betrekking tot aanmeldingsvoorwaarden, uitsluitingsgronden, geschiktheidseisen en selectiecriteria. Deze bestaan onder meer uit:

- Een eigen verklaring waarin gegadigde moet

aangeven of uitsluitingsgronden op hem van toepassing zijn, of wordt voldaan aan de gestelde geschiktheidseisen, of wordt voldaan aan de gestelde uitvoeringsvoorwaarden en/of op welke wijze hij voldoet aan de selectiecriteria.

- Verklaring financiële en economische draagkracht om het project te kunnen uitvoeren.
- Beschikking over beroepsaansprakelijkheidsverzekering.
- Indiening van referentieproject dat aan een aantal eisen van technische bekwaamheid moet voldoen waaronder grootte/omvang in m², minimale bouwkosten, oplevering na 2007/2008, contactpersoon en – gegevens van opdrachtgever voor nadere inlichtingen, tevredenheidsverklaring van opdrachtgever.
- Inschrijving in handelsregister.
- Toelichting op maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Indien méér dan vijf partijen op basis van de aanmeldingsvoorwaarden, uitsluitingsgronden en geschiktheidseisen een geldige aanmelding hebben ingediend, zal de aanbestedende dienst de selectiecriteria gebruiken om de vijf meest geschikte gegadigden te selecteren. Dit gebeurt op basis van een in de selectieleidraad beschreven beoordelingssystematiek, waarmee een rangorde wordt bepaald. Hiertoe zal het selectiecriteria referentieprojecten worden gebruikt. Op basis van maximaal drie in te dienen referentieprojecten wordt beoordeeld op basis van sub selectiecriteria zoals:

- soortgelijk type project;
- soortgelijke aard/functie/gebruik van het gebouw (ervaring met logies- en conferentiegebouwen en 'klantomgeving' van PKN);
- soortgelijke uitvoering van het advieswerk (kennis van duurzame technieken en duurzaamheidsmeetlaten zoals GPR, BREEAM, GreenKey);
- ervaring met gebruik van BIM (integraal ontwerpen);
- ervaring met gefaseerd werken en rapporteren en gebruik van projectwebsite voor informatie- en communicatie-uitwisseling binnen het project.

Gunning zal gaan plaatsvinden op basis van het gunningcriterium 'economisch meest voordelige inschrijving'. De subcriteria worden beschreven in een gunningsleidraad en zullen op hoofdlijn bestaan uit:

- CV van de adviseurs voor de opdracht (papier).
- Projectvisie op het werk (presentatie).
- Honorariumopgave (op papier).

Hou dus de aanbestedingskalender.nl rond eind juli in de gaten en reageer!

We vertrouwen op een goede respons, aldus de heer Westerveld.

Nationale orgeldag over Macht en Pracht in combinatie met open monumentendag

Op zaterdag 14 september a.s. wordt voor de twaalfde maal in successie de Nationale Orgeldag georganiseerd. In het gehele land zullen in tal van kerken de orgels gedemonstreerd worden. Er is destijds bewust gekozen voor de zaterdag van Open Monumentendag. Op deze zaterdag zijn uiteraard veel – historische – kerken geopend, waarin zich doorgaans monumentale orgels bevinden. Doelstelling van deze dag is zoveel mogelijk mensen - en daarbij met name 'toevallige passanten' - in contact te brengen met het orgel en nader kennis te laten maken met dit - cultureel en ambachtelijk - bijzondere muziekinstrument. Daarbij wordt het orgel ook op een andere dan de liturgische wijze gepresenteerd, terwijl – indien mogelijk – bezoekers het binnenwerk van het orgel kunnen bekijken en eventueel zelf het orgel mogen bespelen.

Ook de Nationale Orgeldag 2013 heeft het thema van de Open Monumentendag 2013: Macht en Pracht. De rijkdom, schoonheid en grootsheid die macht kon voortbrengen is overal om ons heen in gebouwen en inrichting terug te vinden. Dat geldt ook de grootsheid en luister van verschillende kerken en de daarin geplaatste orgels. Of het nu de wedijver was tussen steden om het grootste of mooiste orgel te plaatsen of de 'goede schenker' die met een rijke en gulle gift aan de kerk van hun dorp of plaats een majestueus orgel schonk.

Organisten, orgelcommissies en colleges van kerkrentmeesters worden opgeroepen deze dag rond en met hun orgel invulling te geven aan de Nationale Orgeldag. Uiteraard is een samenspel rond de programmering en lokale publiciteit met de lokale Monumentencommissie aan te bevelen. Ook wordt geadviseerd eigen publiciteit in kerkbladen, lokale en regionale bladen te verzorgen en de activiteiten te plaatsen in het kader van de Nationale Orgeldag. Naast het bekende vouwblad 'Het orgel: een reis door de tijd' zijn enkele voorbeelden van

publicaties te downloaden op www.nationaleorgeldag.nl. Organisten en orgelcommissies wordt verzocht hun kerk, orgel en programma aan te melden op de genoemde site

Jaarlijks wordt landelijk op een prominente locatie de Nationale Orgeldag officieel geopend. Hiermede wordt landelijke bekendheid gegeven aan deze dag. Voor de Openingsmanifestatie van de Nationale Orgeldag 2013 is gekozen voor de stad Elburg, waar dit jaar tevens het 40-jarig jubileum wordt gevierd van de Stichting tot Behoud van het Nederlands Orgel. Het openingswoord wordt die ochtend gesproken door mr. P.J.H. Donner, vice-president van de Raad van State.

Open Monumentendag 2013

De Open Monumentendag dit jaar zal plaatsvinden in het weekend van 14 en 15 september a.s. en heeft als thema Macht & Pracht. Bij Macht & Pracht zal aandacht zijn voor verschillende soorten macht, en de pracht die daar in Nederland uit voortkwam, en ons nog steeds omringt. Te denken valt bijvoorbeeld aan politieke macht, economische macht, rechterlijke macht of kerkelijke macht.

De rijkdom, schoonheid en grootsheid die macht kon voortbrengen is overal om ons heen in gebouwen terug te vinden: kastelen en paleizen, grachtenpanden en patriciërshuizen of buitenplaatsen en landgoederen. Maar denk ook aan de grootsheid en luister van de gebouwen die de verschillende kerkgenootschappen voortbrachten, of de rijk gedecoreerde handels- en kantoorgebouwen en de gebouwen van rechtspraak en openbaar bestuur.

Een grote diversiteit aan monumenten van Macht & Pracht zal op Open Monumentendag 2013 toegankelijk zijn. De verbinding met Europa zal daarin extra aandacht krijgen. In 2013 zal de Vrede van Utrecht herdacht worden, evenals de viering van 200 jaar Koninkrijk der Neder-

landen. Beide herdenkingen waren aanleiding om te kiezen voor Macht & Pracht op de 27e Open Monumentendag.

In 1713 werd aan de onderhandelingstafel een einde gemaakt aan een reeks van oorlogen in Europa: de Vrede van Utrecht was geboren. In verband met de viering van 300 jaar Vrede van Utrecht zal de landelijke opening van Open Monumentendag 2013, op donderdag 12 september, plaatsvinden in Utrecht.

■ KPN stopt met kerktelefoon

De kerktelefoondienst van de KPN wordt per 31 december a.s. stopgezet. Dat heeft het telecommunicatiebedrijf besloten na peiling onder de kerkelijke gemeenten. Om te garanderen dat kerken een betaalbaar alternatief krijgen, heeft KPN het bedrijf DCT Net gevraagd een nieuwe voorziening aan te bieden. DCT Net is operationeel partner van SIKN, de Stichting Intermediair Kerkomroep Nederland.

DCT Net biedt momenteel al aan meer dan 1.100 kerken een kerktelefoondienst, waarnaar elke zondag enkele tienduizenden mensen luisteren.

KPN heeft haar klanten hierover in april 2013 geïnformeerd. De kerken worden momenteel door NCT Net benaderd met informatie over haar dienstverlening. Voor kerken die ingaan op het alternatief zal KPN zorgen voor een soepele overgang naar het nieuwe systeem. Voor kerkelijke gemeenten die dat niet doen, stopt de kerktelefoon van de KPN automatisch aan het einde van dit jaar, aldus een bericht in "Kerkinformatie" van mei 2013.

Folders en actiemateriaal voor Kerkbalans 2014

Binnenkort krijgen alle colleges van kerkrentmeesters de nieuwe folder toegezonden die beschikbaar is voor de actie Kerkbalans 2014, te houden van 12 t/m 26 januari 2014, onder het motto "Wat is de kerk jou waard?".

Bestel- en kopijformulieren

Alle colleges van kerkrentmeesters ontvangen binnenkort de bestel- en kopijlijsten in verband met hun bestelling van foldermateriaal voor de komende actie Kerkbalans bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer (postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 – 63.93.666). Om er zeker van te zijn dat men tijdig over het materiaal beschikt, is het nodig dat de bestelling uiterlijk 19 oktober 2013 bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer binnen is.

Voor kerkrentmeesters die de folder online samenstellen en die er geen bezwaar tegen hebben dat het materiaal wat later (dat wil zeggen eind december/begin januari) wordt afgeleverd, is er de mogelijkheid om tot uiterlijk 19 november te bestellen (zodat bijvoorbeeld de definitieve begroting in de folder kan worden opgenomen). Online bestellen is gemakkelijk, en levert een aanmerkelijke korting op.

Overig voorlichtingsmateriaal

Naast het foldermateriaal is er ander actiemateriaal beschikbaar:

- posters en raambiljetten;
- looplijsten voor de Kerkbalanslopers;
- niet-thuis kaarten voor de Kerkbalanslopers;
- Inspiratiekrant
- stickers;
- legitimatiebewijzen;
- richtlijnen voor de Kerkbalanslopers;
- tekenkleurplaten;
- draagtasjes (in plastic of katoen met de opdruk "Kerkbalans");

KERK **BALANS**
2014

- pennen en ballonnen met de opdruk "Kerkbalans";
- spandoeken;
- banieren;
- vlaggen

Belangrijk

Sinds enkele jaren bestaat de mogelijkheid om de Kerkbalansmaterialen via internet te bestellen op www.kerkrentmeester.nl. Ook kunt u, als u eigen teksten op folders en/of enveloppen wenst,

deze op de website zelf aanpassen. Bent u niet zo vertrouwd met internet? Er is een training (gratis te volgen via de VKB Academy) die u eenvoudig door de diverse stappen in het bestelproces heen loodst.

Overige van belang zijnde gegevens, zoals modelbrieven, een print van de nieuwe folder, e.d. kunt u downloaden van de website www.kerkbalans.nl.

Stichting biedt hulp als kerk moet sluiten

Na een handboek voor kerksluiting is er nu een 'eerstehulp' voor kerkbesturen die een of meer kerken moeten sluiten, zo meldt het Friesch Dagblad van 14 mei 2013. Maar iemand moet de handschoenen oppakken om hen te helpen, meent Stichting Kerkelijk Waardebeheer.

Tot 2025 zal naar verwachting de helft van de rooms-katholieke en protestantse kerkgebouwen in Nederland de deuren sluiten. "De problematiek van kerksluiting is weerbarstig en kerkbestuurders lopen er vaak in vast", zegt ambtelijk secretaris juriste mr. Petra Stassen van de Stichting Kerkelijk Waardebeheer. "Het afstoten van een kerkgebouw betekent niet eenvoudigweg een bord "te koop" ophangen. Het gaat om grote belangen en ingewikkelde processen, zowel zakelijk als emotioneel".

Om die reden heeft een aantal deskundigen en kerkelijk betrokkenen uit rooms-katholieke en protestantse kring de Stichting Kerkelijk Waardebeheer opgericht, zo meldde de stichting kortgeleden. Het bestuur wordt gevormd door J. W. M. Brenninkmeijer (voorzitter), oud-minister A. van Ardenne en ds. R. van Zwieten. De stichting heeft in de afgelopen tijd ruim 2.500 bestuurders van kerken en kerkelijke organisaties informatie gestuurd over Kerkelijk Waardebeheer. Kerkbesturen kunnen een beroep doen op de stichting tegen een marktconform tarief. Het verschil met commerciële organisaties is dat het geld dat overblijft na aftrek van de organisatiekosten, teruggaat naar de kerken, licht Stassen toe. "Kerkelijk Waardebeheer is voor 100 procent aandeelhouder van Thesaurus Vastgoed BV, die als werkmatschappij fungeert. De opbrengsten van deze BV worden, na aftrek van de kosten, via Kerkelijk Waardebeheer terugggegeven aan de kerken. Want ons doel is dat de financiële waarde van een afgestoten kerkgebouw beschikbaar blijft voor de geloofsgemeenschap. Het gaat ons om de toekomst van kerk-zijn in Nederland."

Probleem voor zich uitschuiven

Veel kerken schuiven kerksluiting nog voor zich uit, constateert de juriste. "Iedereen weet dat we te veel kerken hebben, maar iedereen hoopt toch dat het zijn deur voorbij gaat." Dat kerkbesturen niet over de deskundigheid beschikken als het gaat om kerksluitingsprocessen is niet zo vreemd, aldus Stassen. „Een kerk verkopen is iets wat je niet vaak doet en kerkbestuurders zijn daar over het algemeen niet voor toegerust. De verhalen van kerkbestuurders die rond dit thema in allerlei ellende zijn verzeild geraakt, zijn legio."

Ze ziet dat enerzijds intern in kerken gebeuren. "Kerksluiting is een groot emotioneel thema. Daar is draagvlak voor nodig van gemeenteleden of parochianen. Het veronderstelt dat je procesmatig te werk kunt gaan. Voor een gemiddeld kerkbestuur is dat niet gemakkelijk". Een ander probleem is dat kerken „vaak veel te laat over kerksluiting gaan nadenken. We zien bijvoorbeeld geregeld dat een kerkbestuur - na veel wikken en wegen - vandaag besluit om een gebouw te sluiten en dat liefst morgen al kwijt wil zijn. Dat kan natuurlijk helemaal niet. Het duurt doorgaans een paar jaar voordat je voor een kerk een herbestemming hebt gevonden".

Dat is lastig voor een kerkbestuur, aldus Stassen. "Je blijkt vervolgens te maken te hebben met veel partijen, die ieder hun eigen belangen hebben. Vaak staan die er tamelijk professioneel in, en zijn kerkbestuurders niet opgewassen tegen allerlei commerciële partijen. Het veronderstelt inzicht in de markt en kennis van wat nodig is bij herbestemming".

Pastoraal beleidsplan

Uitgangspunt van de Stichting Kerkelijk Waardebeheer is dat het bestuur van een kerk zelf de besluiten neemt. Doel is het gebouwenbeleid en het pastorale beleid 'op een verstandige manier' bij elkaar te brengen. Stassen: "Om te beginnen zullen we meestal een scan maken van wat de parochie of kerkgemeenschap aan kerkgebouwen in huis

heeft, en wat ze daarmee zou kunnen. Parallel daaraan zal in de kerkgemeenschap - als dat nog niet gaande is - een traject moeten worden opgezet over het pastorale beleid richting de toekomst. Hoe ziet je pastorale beleidsplan eruit en welke gebouwen zijn daarvoor nodig? Beide aspecten zijn nodig om af te wegen welke kerken je uiteindelijk wilt behouden". De stichting kan geen wonderen verrichten, maar wel maatwerk bieden en het proces goed begeleiden, zegt Stassen. "We hebben een groot netwerk, zowel in protestantse als in rooms-katholieke hoek".

Op 31 oktober houdt Stichting Kerkelijk Waardebeheer voor kerkbestuurders en belangstellenden in de Geertekerk in Utrecht de themadag "(Eerste) hulp bij kerksluiting". Daar komen allerlei aspecten van kerksluiting en het afstoten van kerkgebouwen aan de orde. Ook zullen de resultaten worden bekend gemaakt van een enquête die de stichting hield onder kerkbestuurders over de problematiek rondom kerksluiting, aldus het Reformatorisch Dagblad.

■ Kerksluiting Den Haag mag doorgaan

De sluiting van acht van de veertien kerkgebouwen van de protestantse gemeente van 's-Gravenhage gaat door. Het Regionaal College voor de Behandeling van bezwaren en geschillen in Zuid-Holland heeft de elf bezwaarschriften die bij haar op tafel lagen, afgewezen.

Hoofddargument is dat de algemene kerkenraad de besluiten die op de reorganisatie betrekking hebben, 'zorgvuldig heeft genomen'. Vier kerken sluiten al in juni 2013, namelijk de Bethelkapel, de Bethelkerk, de Ontmoetingskerk en de Thomaskerk. De Valkenboskerk sluit per september 2013, terwijl Kruispunt en de Vredeskapel volgend jaar sluiten. De Laakkapel is al gesloten, aldus een bericht in Friesch Dagblad van 8 mei 2013.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Hermen Pieter Fennema, Arnhem
52 jaar organist.

Kars Eitens, Haren-Onnen, 50 jaar
koster.

Gerritje Alida Gombert-van der
Helm, Hoofddorp, 65 jaar organiste.

*G.A. Gombert-van der Helm,
Hoofddorp*

Jacobus Meijboom, Pernis, 50 jaar
medewerker Hervormd Kerkblad
"Kerkklanken".

J. Meijboom, Pernis

GOUD

toegekend aan:

Hilbert Kievit, Asten-Someren,
40 jaar koster.

H. Kievit, Asten-Someren

Hendrik Span, Tijnje-Terwispel,
40 jaar administrateur begraafplaats
en beheer Terwispel.

Hendrik van den Berg, Bergambacht,
Ontmoetingskerk, 41 jaar organist.

Hendrik van den Berg, Bergambacht

Bram van Meggelen, Capelle aan
den IJssel, 44 jaar kerkrentmeester.

B. van Meggelen, Capelle a/d IJssel

Jakob Jan Duker, Beilen-Hijken-
Hooghalen, 43 jaar administrateur.

Krijn Kievit, Dirksland, 40 jaar
organist.

K. Kievit, Dirksland

Jan de Koning, 's-Gravenzande,
40 jaar organist.

Jan Fokke Sterenberg, Makkum,
40 jaar organist.

J.F. Sterenberg, Makkum

Reinier Aleid Wonink, Veessen,
35 jaar bezorger kerkklok.

ZILVER

toegekend aan:

Eddy Jan Panman, Anloo-Annerveen,
31 jaar archiefbeheerder.

Margriet Wouterina Johanna van
der Pool, Gouda, 25 jaar collectant.

Adriaan de Kooter, Gouda, 27 jaar
collectant.

Christiaan Ingelse, Gouda, 25 jaar
organist.

Nico de Boer, 's-Gravenhage Bethel-
kapel, 25 jaar kerkrentmeester en
administrateur.

Jacob de Haan, Lippenhuizen-Hem-
rik, 35 jaar grafdelver, onderhoud
begraafplaats en koster.

J. de Haan, Lippenhuizen-Hemrik

Emmigje van Roon-van den Berg,
Schipluiden, 25 jaar koster.

Breunis Johannes Rebergen,
Veenendaal, 25 jaar organist.

Jannie Bos-Doeven, Vollenhove,
35 jaar beheerder-koster.

Paulus Johannes Rotscheid, Zuid-
Beijerland, 26 jaar organist.

Albert Dokter, Staphorst "de Rank"
27 jaar organist.

Paul de Wee, Staphorst "de Rank"
28 jaar organist.

A. Dokter en P. de Wee, Staphorst

Arjan Pieter Christiaan Wegerif,
Zwartsluis, 25 jaar organist.

Seintje van der Steege-Snel, Zalk en
Veecaten, 34 jaar organiste.

*S. van der Steege-Snel, Zalk en
Veecaten*

BRONS

toegekend aan:

Maarten Adrianus Ouwens, Numans-
dorp, 20 jaar koster.

M.A. Ouwens, Numansdorp

Willem Cornelis Versluijs, Wissenker-
ke-Geersdijk, 19 jaar koster, 4 jaar
kerkrentmeester.

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

Afgelopen maand is in het bestand nieuw opgenomen een mechanisch orgel gebouwd in 1982 door Louis J. Kramer met 17 stemmen verdeeld over 2 klavieren en pedaal. Naast genoemd orgel zijn er in totaal nog acht orgels in het bestand opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door de fa. Vierdag, Slooff Orgelbouw, Kaat en Tijhuis, gebr. Van Vulpen, fa. Franssen, Fama en Raadgever, Leeflang Orgelbouw en S.F. Blank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met:

Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

of raadpleeg het actuele aanbod op de website: www.kerkrentmeester.nl

■ Boek over 'het juweel' van Nijeholtpade

De geschiedenis van de gerestaureerde Sint-Nicolaaskerk in Nijeholtpade (Fr.) is vastgelegd in een boek: "Als juweel herzezen". Kerkrentmeester Geert Kroes overhandigde op 30 mei jl. het eerste exemplaar aan prof. dr. Geertje Lycklama à Nijeholt, nazaat van de gebroeders Jan Piersz en Lubbert Piersz Lycklama van Nijeholtpede, die in de kerk hun laatste rustplaats vonden.

Het initiatief voor het uitgeven van een boek werd genomen door de commissie voor bouwhistorisch onderzoek. Aanleiding was de in 2011 voltooide restauratie van de Sint-Nicolaaskerk. De lage laatgotische eenbeukige kerk dateert van ongeveer 1525, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 8 juni jl.

■ Kerkendag in jarig Nijkerk

Het Reformatorisch Dagblad van 23 mei 2013 meldt dat in het kader van het 600-jarig bestaan van de stad Nijkerk de Stichting Kerken in de Schijnwerper (SKS) is opgericht die aandacht gaat besteden aan het thema '600 jaar christelijk geloof in Nijkerk'. De stichting SKS ontwikkelt

in 2013 twee activiteiten.

Zaterdag 8 juni jl. werd er een kerkendag georganiseerd onder het thema 'verbinden'. Dat wil zeggen verbinden vanuit vier invalshoeken: de Bijbel, onze historie, kerken met elkaar en ontmoeting met de inwoners van Nijkerk.

Het zal voor het eerst zijn dat er in Nijkerk (inclusief Nijkerkerveen en Hoevelaken) een kerkendag is gehouden. De bedoeling is een open ruimte te creëren waarin de kerken zich presenteren naar elkaar en de Nijkerkers. Centraal staat de historische context en hoe men anno 2013 het christelijke geloof in Nijkerk praktiseert.

Op zaterdag 28 september 2013 organiseert SKS een symposium over '600 jaar christelijk geloof in Nijkerk'. Een bekend kerkhistoricus is aangezocht om onderzoek te doen naar 600 jaar christelijk geloof in Nijkerk. De bevindingen van dat onderzoek zullen tegelijkertijd met het symposium als boekwerk verschijnen. SKS werkt onder de paraplu van Stichting 600 jaar Nijkerk, aldus het bericht in het Reformatorisch Dagblad.

SLOOFF - ORGELBOUW

www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
Restauratie
Stemmen en
Onderhoud

De kracht in vellen offset.

Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

Grafiservices

T 030 - 282 28 22

T 040 - 250 50 00

www.rsgrafiservices.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV
architectuur · instandhouding · onderhoud · bouwhistorie

Restauratie Nederlands Hervormde Kerk Kockengen

Noordzijde 95¹
tel. 0183-582600

4225 PL Noordeloos
fax. 0183-581049

info@lakerveld-noordeloos.nl

www.lakerveld-noordeloos.nl

Liturgisch vormgeven
aan historische interieurs

www.pimvandijkdesigns.nl

telefoon 0575-52 88 03

Adviesbureau Kerkfusies

Notarieel jurist met veel ervaring, adviseert en begeleidt plaatselijke kerken in het notariële traject van vereniging (fusie) tot en met de notariële akte.

Info: mr. M.J. van Vliet-de Vos,
T: 071-5210272, 0625 020 352,
E: info@advieskerkfusies.nl,
www.advieskerkfusies.nl

DEN HOED
aannemers

De ambachtelijke bouwer

Den Hoed Aannemers B.V.
Bergambacht 0182 - 351 225

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

Pels & Van Leeuwen

**NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD**

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

ORGELBOUWERS SINDS 1903

Nabben
klokken
service

Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:
LUIDKLOKKEN WIJZERPLATEN
TORENUURWERKEN KLOKKENSPELEN
VERGULDWERKEN ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

HUGO REBEL
MEUBELMAKERIJ

ontwerp en maatwerk

Warandebergstraat 15, 1271 ZC Huizen
T 035 5381224 E info@rebelmeubelmakerij.nl

www.kerkinterieurmaat.nl

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl